

Historische Kring Diemen

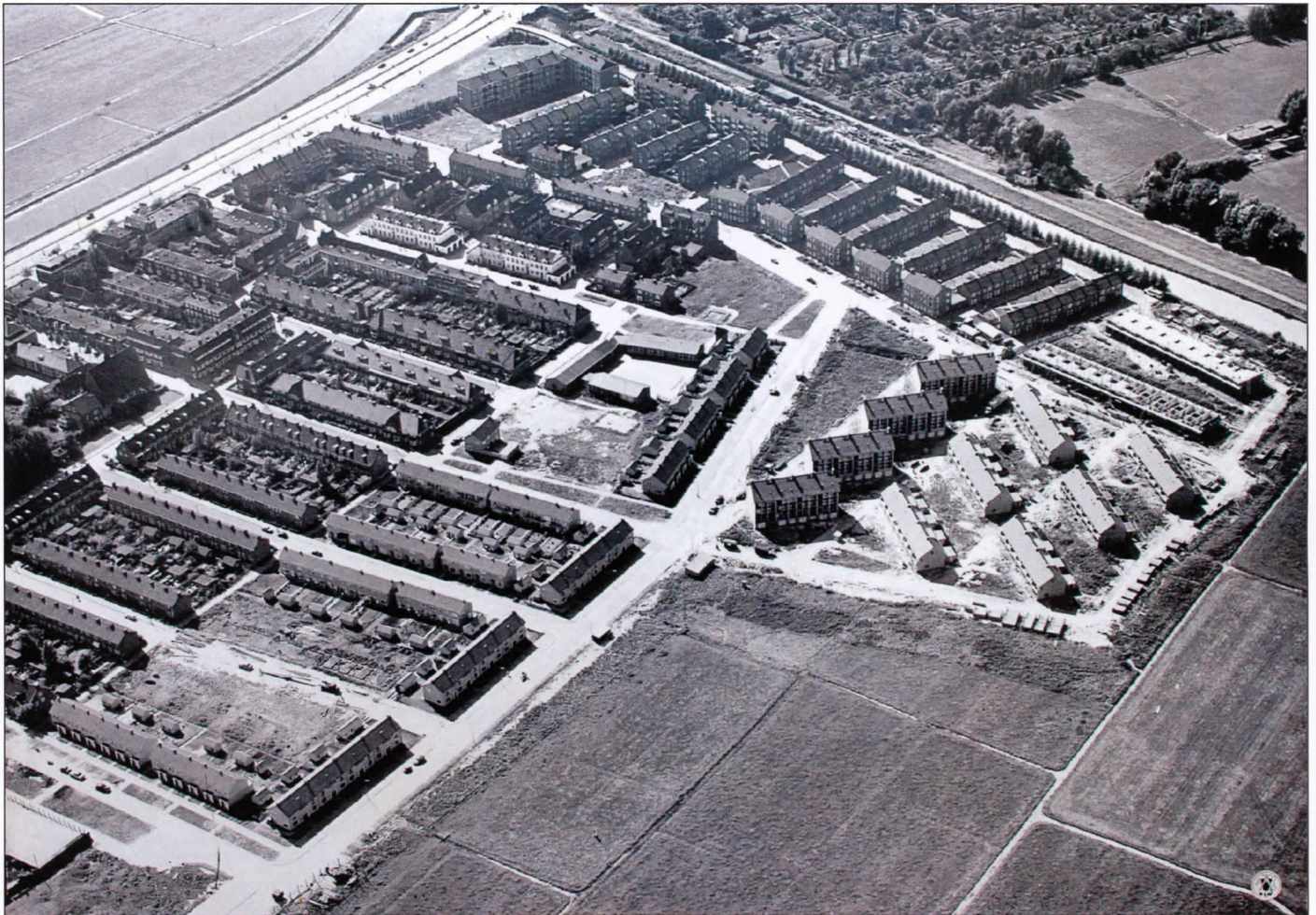
Jaargang 24 – Nummer 1-2014

DE SCHOOLSTRAAT IN DIEMEN 90 JAAR

IN DIT NUMMER:

o.a. ARCHITECTUUR, DE ONTMOETING, LUNAPARK, ACHT BIJZONDERE BEWONERS-
VERHALEN, SINT-PETRUSCHOOL, PORTRET HENK VAN POECKE EN VEEL FOTO'S

Een luchtfoto van de wijk Diemen Centrum-West uit circa 1960, gezien vanuit het noord-oosten. Voor de Tweede Wereldoorlog werd deze wijk officieus de 'Nieuwe Buurt' genaamd. Centraal in beeld is de Schoolstraat zichtbaar. Vanaf de Hartveldseweg (links) zien we de Sint-Petrusschool, het kerkgebouw 'De Ontmoeting' (de voormalige 'Bethlehemkerk'). De twee onderwijzershuisjes aan het Schoolpad zijn reeds gebouwd, maar het gymnastiekgebouw nog niet. Zie op pagina 40 soortgelijke opnamen uit andere windrichtingen (foto KLM Aerocarto, Luchthaven Schiphol)

Foto voorzijde omslag: een nog rustige Schoolstraat in de jaren vijftig. Rechts de voormalige Sint-Petrusschool met daarachter de Bethlehemkerk, thans het kerkgebouw 'De Ontmoeting'. Van café 'Mell' (links) is alleen de luifel zichtbaar. Let op de klassieke lantaarnpalen en nostalgische vuilnisbakken die wat later op de dag zullen worden geleegd (foto HKD)

INHOUD

- Voorwoord, *Taco ten Dam* p. 1
- 20ste-eeuwse architectuur in de Diemense Schoolstraat, *Jaap Haag* p. 2
- Uit het fotoalbum van de familie Van Dam-Halier p. 7
- Van 'Schoolstraatkerk' naar 'De Ontmoeting', *Martin Kruijswijk* p. 8
- Een 'Amsterdamsch Lunapark' aan de Jan Bertsstraat, een vervolg, *Will Bulterman & Ellen van Meurs* p. 10
- Perikelen rond de Sint-Petrusschool in 1960, *Alfons Ruitenbeek* p. 14
- Henk van Poecke: Gedreven onderwijsman in veranderende tijden, *Taco ten Dam* p. 16
- Schoolstraat 90 jaar, *Taco ten Dam* p. 21
- Interviews met bewoners en oud-bewoners van de Schoolstraat, *Ronald van Gelder* p. 23
- Interview met Joop de Mol, *Nicole Wintgens* p. 38
- Prikbord, *redactie* p. 41
- Schilderijen van de Schoolstraat, *Karel Kolumbis* p. 42

www.historischekringdiemen.nu
www.beeldbankdiemen.nl

opgericht 16 maart 1991

jaargang 24, nummer 1-2014
gratis voor leden

bestuur:

voorzitter: John Cuijpers
secretaris: Peter Texier
penningmeester: Han Saan
bestuursleden: Frans Deckers
Jaap Haag
Noor van Mens
Cora Rijfkgogel

secretariaat:

Rietzangerweg 104
1111 VN Diemen
tel. 695.41.40
j.texier@chello.nl

gironummer:

152.58.66
Penningmeester HKD
Buitenlust 50
1111 JK Diemen
saan44@zonnet.nl

redactieadres:

Anne Frankstraat 13
1112 LL Diemen
t.ten.dam@planet.nl

redactieteam:

Will Bulterman
Taco ten Dam
Jaap Haag
Wiard Krook
Ellen van Meurs
Alfons Ruitenbeek

**lay-out:
opmaak:**

Wiard Krook
Martijn van der Riet

eindredactie:

Taco ten Dam

druk:

MultiCopy Diemen
Sniep 77
1112 AJ Diemen
tel. 698.16.00
fax. 690.56.09
diemen@multicopy.nl
multicopy.nl/diemen

ISSN 0929-9068

© 2014 Artikelen of delen daaruit mogen niet worden overgenomen zonder toestemming van de auteur(s). Het lidmaatschap van de Historische Kring Diemen bedraagt € 20,- per jaar. Leden ontvangen de HKD-Nieuwsbrief en minimaal tweemaal per jaar het verenigingsblad Historische Kring Diemen. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

De Schoolstraat in Diemen viert dit jaar haar 90-jarig bestaan. De straat dankt haar naam aan de Sint-Petrusschool die in 1924 aan het begin van de straat geopend werd. De straat heette toen overigens Bickerstraat. In 1934 pas werd de naam officieel gewijzigd in Schoolstraat en kreeg de straat tegenover de huidige Diemerbrug de naam Burgemeester Bickerstraat.

De straat is de laatste jaren steeds meer in de aandacht gekomen door een groep actieve bewoners die straatfeesten organiseren. Tijdens deze bijeenkomsten van oud-bewoners en de huidige bewoners werden tal van verhalen verteld. Om deze verhalen ook tastbaar te kunnen behouden begon Schoolstraatbewoner Ronald van Gelder al jaren geleden met het vastleggen van informatie. Hij sprak en mailde met verschillende bewoners zodat de verhalen in ieder geval vast lagen. Daarbij kwam er ook steeds meer uniek beeldmateriaal tevoorschijn.

Voor dit speciale themanummer waarin de Diemense Schoolstraat centraal staat, heeft de redactie nauw en zeer plezierig samengewerkt met Ronald van Gelder. De redactie vroeg Ronald zijn informatie te bewerken tot leesbare teksten. Het leverde meer dan twintig pagina's boeiende tekst op met prachtige plaatjes. Straatgenoot Nicole Wintgens nam het interview met Joop de Mol voor haar rekening.

Verhalen van alle tijden en alle delen van de Schoolstraat komen voorbij waarin namen als Plasschaert, Van der Linde, Dammann, Van Poecke, Keesje, Kolumbis, Busker, Israëls en De Mol de hoofdrol hebben. Heel veel anekdotes, heel veel nostalgie, maar ook droevige verhalen waar je stil van wordt. Zoals de herinnering van Cocky Anderson-Kolumbis van de gewelddadige arrestatie van de joodse burens in 1942. Marcus Israëls, zijn vrouw Maria en hun dochter Astrid werden gedeporteerd naar Auschwitz en daar vermoord.

Gastschrijver Martin Kruijswijk schreef op ons verzoek een kort verhaal over het kerkgebouw verderop in de straat. Ooit de *Schoolstraatkerk* genoemd en tegenwoordig *De Ontmoeting*.

De vaste redactie nam artikelen over de architectuur, de Sint-Petrusschool en haar legendarische schoolhoofd Henk van Poecke en het *Lunapark* voor haar rekening.

Jaap Haag beschrijft de 'gewone' architectuur van de huizen in de Schoolstraat die voor een deel als grondtoon de *Amsterdamse School* heeft. Maar ook komen de bouwwijze van de inmiddels helaas afgebroken Sint-Petrusschool en van de *De Ontmoeting* kort aan de orde. Ten slotte beschrijft Jaap de naoorlogse rijtjeshuizen die aansluiten bij de compromisarchitectuur van het 'shake-hands'. Alfons Ruitenbeek put weer uit zijn persoonlijk archief en beschrijft hoe hij lid werd van het kerkbestuur en enkele consequenties daarvan, kort nadat hij met zijn jonge gezin in Diemen kwam wonen. Will Bulterman en Ellen van Meurs haakten aan bij een eerder geschreven artikel van Ellen over het *Lunapark* dat begin jaren dertig was gelegen op een deel van de Schoolstraat. Bij hun onderzoek zijn weer veel nieuwe gegevens naar voren gekomen, onder andere over de kermisexploitant Dries Giezen die met zijn *Cocktail Palace* en de stoomcarroussel op het terrein stond. Een ontroerend verhaal over een principiële man. Taco ten Dam schreef op basis van de e-mailcorrespondentie tussen Henk van Poecke en Ronald van Gelder een portret van Henk van Poecke die van 1957 tot 1985 directeur van de Sint-Petrusschool was. Wiard Krook tekende weer voor veel onderzoekswerk, de vele contacten met de schrijvers over tekst en beeld om daarna de lay-out voor zijn rekening te nemen.

Ik wens u namens de redactie veel plezier en u weet: wij stellen uw reactie altijd op prijs!

Taco ten Dam, eindredacteur

Twintigste-eeuwse architectuur in de Diemense Schoolstraat IN BAKSTEEN EN ONDER DE PANNEN

Jaap Haag

Zeer Nederlands, in de zin van: 'gewoon'. Wie langs de huizen, het kerkgebouw en het gymnastieklokaal van de Diemense Schoolstraat wandelt, ziet een 'modaal' Nederland in steen. Baksteen vooral, met veel pannen daken. Het is het Nederland van de twintigste eeuw, met huizen voor de 'Familie Doorsnee'. Niet bijzonder genoeg voor een architectuurexcursie. Maar tóch laat de Schoolstraat een aantal belangrijke episodes in de twintigste-eeuwse Nederlandse architectuurgeschiedenis zien. Bouwkundige schoonheid, die ook in het gewone zichtbaar wordt.

Schoonheid in eenvoud

Die schoonheid in het gewone is bij uitstek terug te vinden in het gebouw dat met zijn karakteristieke daklijnen echter ook iets boven die 'modale' architectuur uitstijgt: de protestantse kerk *De Ontmoeting*, tot 2004 de *Bethlehemkerk* geheten. Met zijn hoge kap en

De uit 1937 daterende protestantse kerk 'De Ontmoeting', aan de Schoolstraat is een schepping van de Amsterdamse School-architect B.T. Boeyinga (prentbriefkaart ca. 1940 uitgave Diemer Boekhandel C. Smit Jzn., coll. HKD)

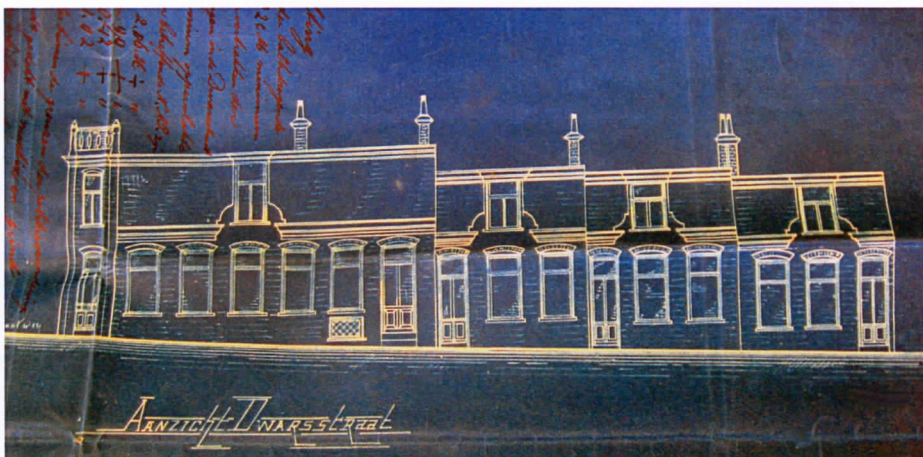

De Schoolstraat van vóór 1940 met de huisnummers 37-59 (kijkrichting noord). Aan het eind van de straat begonnen toen de weilanden (foto Noord-Hollands Archief, Haarlem)

daarop nog een klokkentorentje verheft *De Ontmoeting* zich ook letterlijk boven de omringende huizen. De kerk werd in de jaren dertig van de twintigste eeuw ontworpen door architect B.T. Boeyinga. Het was een voor die tijd modern gebouw dat qua bouwstijl aansloot bij de architectuur van de *Amsterdamse School*. Deze bouwstijl maakte in de loop van de jaren tien en vooral in de jaren twintig opgang. En hoewel het interieur in de loop der jaren veranderingen heeft ondergaan, getuigen het orgel, de raampartijen, de lichtinval en de zuilen, die de spanten ondersteunen, nog altijd van de architectonische idealen van de bouwmeester.

Amsterdamse School in Diemen

Tegenover *De Ontmoeting* staan huizen (Schoolstraat 27-33), waarvan de architectuur eveneens de inspiratie van de *Amsterdamse School* laat zien. Ze werden in 1934 ontworpen door architect G. Dusschoten uit Bussum. Hij ontwierp drie jaar later ook de rij huizen tussen de Burgemeester Van Tienenweg en het Schoolpad (westzijde Schoolstraat, huisnummers 37-59), al heeft Dusschoten toen veel van de detaillering (zoals de glas-in-lood schuifdeuren, de trapleuningen met kunstzinnige patronen en de karakteristieke betegeling) aan aannemer Kamerling overgelaten.¹ Het is echte jaren-dertigbouw, die in zijn strakke lijnenspel overigens ook de invloed van nieuwere bouwstijlen verraadt. Maar de grondtoon is toch die van de *Amsterdamse School*. Dat was een bouwstijl, die een unieke, Nederlandse variant vormde van het expressionisme, zoals dat zowel in Europa als Amerika in de moderne kunst en de architectuur tot uitdrukking kwam. Voor Amsterdamse School-architecten als M. de Klerk, J.M. van der Mey en P.L. Kramer diende een gebouw "één geheel te vormen, niet alleen in bouwkundige zin, maar ook als decoratieve vorm".² Als een kunstwerk

Bouwtekening uit 1903 van het hoekhuis Hartveldseweg-Schoolstraat (nu café Mell) en de drie daarnaast gebouwde woningen aan de Schoolstraat (Gemeentearchief Diemen)

met een eigen identiteit. Aan de architect komt de taak toe die individualiteit tot uitdrukking te brengen. Vandaar ook de naam expressionisme. Door versieringen of kunstige patronen in het metselwerk kon een architect die identiteit nog versterken. Prachtige voorbeelden daarvan zijn onder andere te bewonderen in de Amsterdamse Spaarndammerbuurt. Karakteristiek voor de Amsterdamse School is verder het gebruik van de horizontale lijn. Door nieuwe constructiemethoden, waarbij gebruik gemaakt werd van staal en/of gewapend beton, werd het mogelijk "een raam breder te maken dan zijn hoogte".³ Dat was nieuw en die horizontale lijnen zien we duidelijk terug in de door Dusschoten ontworpen huizen aan de Schoolstraat. Later, vooral na het overlijden van De Klerk, werd de Amsterdamse School iets minder 'uitbundig'. De gebouwen werden hoekiger en de lijnen strakker en ook dat zien we terug in de architectuur van deze Diemense huizen.⁴

Terug in de tijd

Anno 2014 zijn de Amsterdamse Schoolhuizen de oudste van de Schoolstraat. Maar ooit hebben er oudere huizen gestaan. Aan het begin van de straat stonden aan de westkant van de straat een drietal wat kleinere huizen, waarvan de bouw gelijktijdig met het 'winkelhuis' (het huidige café Mell) aan de Hartveldseweg en nog twee woningen daarnaast werd aanbesteed. De bouwvergunning werd in 1903 verleend aan timmerman Gerben Abenga uit de Watergraafsmeer.⁵ Alles ontworpen in een fraaie Art nouveau-stijl, zoals de bouwtekeningen uit 1903 laten zien. Maar van dat uiterlijk is bij café Mell vrijwel niets meer terug te vinden. Bij

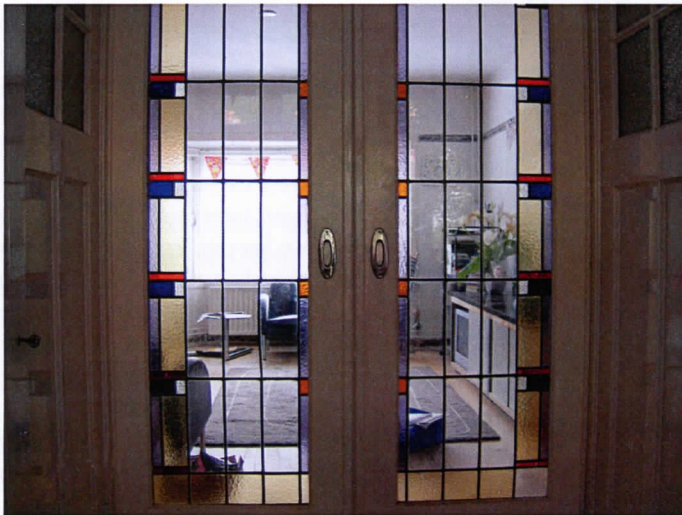
een ingrijpende verbouwing, waarvoor in 1938 de vergunning werd verleend, werd het opgeofferd aan een voor die tijd modern aanzien.

Na die eerste huizen kwam vervolgens een rij van een tiental kleine woningen, die enkele jaren later moet zijn verzeen, maar waarvan het precieze bouwjaar vooralsnog onbekend is. Qua bouwstijl lijkt het om een soort kopieën van eenvoudige achttiende-eeuwse huizen te gaan, ongetwijfeld bedoeld om deze vroeg twintigste-eeuwse arbeiderswoningen wat meer aanzien te geven.⁶ Ze hebben in 1985 plaats moeten maken voor een serie moderne woningen, waarover verderop meer.

Boven: de Schoolstraat met links café Mell. Rechts daarvan een rijtje woningen in 'Art nouveau-stijl' (huisnummers 1 t/m 5)

Onder: De huisjes met de huisnummers 7 t/m 25 moesten in 1985 plaatsmaken voor nieuwbouw. De panden 1 t/m 5 (links) zijn op deze foto uit 1980 reeds afgebroken (foto's Gemeentearchief Diemen)

'Amsterdamse School-architectuur' binnen bij de familie Van Gelder. Prachtig glas-in-lood in de schuifdeuren van Schoolstraat 41 (foto Ronald van Gelder)

De school in de Schoolstraat

Met zijn rechthoekige portalen liet ook de architectuur van de in 1924 ingewijde r.k. *Sint-Petrusschool* de invloed van het expressionisme zien. Maar met zijn verticale raampartijen stond dit gebouw iets minder in de traditie van de *Amsterdamse School*. Die rechthoekige, 'kubistische' toegangsportalen mochten er qua architectuur echter wezen. Jammer dat ook dit gebouw, zoals zo vele in Diemen, niet aan de slopershamer heeft kunnen ontkomen.

Delftse School versus modernisme

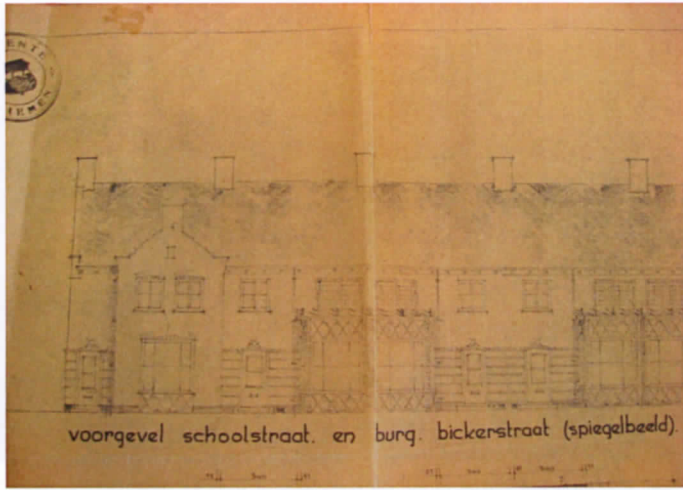
Al vóór de Tweede Wereldoorlog ontstond in de architectuur een richtingenstrijd waarbij aanhangers van de zogenaamde *Delftse School* tegenover de modernisten van de *Nieuwe Zakelijkheid* met haar rechthoekige glas- en betonbouw stonden. Met name de hoogleraar bouwkunde M.J. Granpré Molière stond voor een architectuur, die in zijn eenvoud weliswaar modern was, maar waarin de traditionele oervorm van een huis, boerderij, stadhuis of kerk in wezen herkenbaar bleef. Er werd gebruik gemaakt van traditionele materialen zoals baksteen en dakpannen. In de naoorlogse wederopbouwarchitectuur is zowel het traditionalisme als het modernisme vertegenwoordigd. Zo overheerst in het herbouwde Rotterdam het functionalisme van de nieuwe zakelijkheid, terwijl eveneens in de meidagen van 1940 zwaar door het oorlogsgeweld getroffen plaatsen als Middelburg en Rhenen in de trant van de *Delftse school* herbouwd werden. Een compromis tussen beide stromingen werd aangeduid als *Shakehands*: architectuur waarin een betonnen structuur werd ingevuld met baksteen en het gebouw meestal nog een zadeldak in plaats van een plat dak kreeg. In Diemen is de brandweerkazerne daar een voorbeeld van.

Wederopbouwarchitectuur

Vorbij het kruispunt met de Burgemeester Van Tienenweg staat aan de oostzijde van de Schoolstraat tot aan het Schoolpad een rij woningen van kort ná de Tweede Wereldoorlog. Het gaat

De op 1 juli 1924 ingewijde r.k. jongensschool Sint-Petrus (Schoolstraat 2), met zijn 'kubistische' toegangsportalen (foto Gemeentearchief Diemen)

Bouwtekening van de huizen aan de Schoolstraat met huisnummers 14-34 uit 1947. Overeenkomstig het ideaal van de 'Delftse School' werd het moderne met een traditionele uitstraling verenigd (Gemeente Archief Diemen)

om de huisnummers 14-34, die vanwege hun geldwaarde de bijnaam "Gouden Rand" kregen. Deze wat duurere huizen werden in de jaren 1947-1948 gebouwd, tegelijk met identieke rijen aan de Burgemeester Bickerstraat (westzijde) en de Burgemeester van Tienenweg.⁷ Om het verschil in status te accentueren kregen ze zwarte in plaats van rode pannen. Het ontwerp kwam van *Architectenbureau Klein* te Groningen. Qua bouwstijl onderscheiden deze woningen zich duidelijk van de *Amsterdamse School*-huizen aan de overkant. In vergelijking met de nieuwbouwwoningen verderop in de straat stralen ze iets traditioneels uit. Het is architectuur, die onmiskenbaar de invloed verraadt van de zogenoemde *Delftse School*. Een bouwstijl, die zijn stempel op veel naoorlogse wederopbouwarchitectuur gedrukt heeft en die we in Diemen óók terugvinden in onder meer de huizen aan de Jan Bertsstraat (westzijde) en de Johan van Soesdijkstraat (tussen Jan Bertsstraat en Arent Krijtsstraat), terwijl de huizen aan onder andere de Arent Krijtsstraat qua architectuur meer een compromis laten zien tussen *Delftse School* en het strakke modernisme.

Rijtuishuizen

Nieuwbouw in rijtuishuizen; in enorme aantallen. Behalve dat door oorlogsgeweld veel woonruimte verloren was gegaan, deed ook de bevolkingsgroei een grote woningnood ontstaan. Een ware bouwwoede barstte overigens pas echt goed los in de jaren vijftig. Óók in Diemen, en óók in de Schoolstraat en omgeving. Rijtuishuizen staan haast symbool voor die naoorlogse nieuwbouw en dan met

name de doorzonwoningen "met de grote ramen, die passanten een blik gunde in de woonkamer en de achtertuin".⁸ Die doorzonwoningen waren relatief goedkoop te bouwen, wat natuurlijk zwaar woog in de jaren vijftig waarin de budgetten krap waren. Een woning voor de 'Familie Doorsnee' dus; voor 'Jan en Alleman'. Het was nieuwbouw, die "de meerderheid van de Nederlanders betaalbaar liet wonen in een huis met een eigen tuin". En velen "een jeugd met veel buiten spelen bezorgd" heeft.⁹ Gewoonheid troef dus, maar heerlijke gewoonheid. De in 1957-1958 in de Schoolstraat gebouwde rij huizen tussen het Schoolpad en het Wilhelminaplantsoen (Schoolstraat 36- 56) staken overigens weer iets boven de grootste gemene deler uit. Daarvan getuigen onder meer de voordeurportalen met betonnen omlijsting. Een accent waarin we de hand van een goede architect mogen vermoeden en dat is ook zo: het ontwerp was

Naoorlogse nieuwbouw in 'Delftse School-stijl' aan de Schoolstraat (huisnummers 14-34), waarbij qua opzet moderne woningen een traditionele uitstraling kregen, geheel naar het ideaal van de 'Delftse School' (foto Jaap Haag)

Jaren '50 rijtuishuizen in de Schoolstraat met moderne detaillering rond de deurpartijen en de raamkozijnen beneden (foto Jaap Haag)

De sloop van Schoolstraat 7 t/m 25 in 1985 (foto Gemeentearchief Diemen)

van Rudolph Pril en H. Th. Wijdeveld architecten. De eerste is niet zo bekend geraakt, maar H. Th. Wijdeveld (1885-1987) was een gerenommeerde modernist.¹⁰

Naar licht, lucht en ruimte

Qua bouwstijl zijn dergelijke rijtjeshuizen niet zo makkelijk te plaatsen. Ze sluiten nog het meeste aan bij de naoorlogse compromisarchitectuur van het *Shake-hands*. Modern in opzet, glasgebruik en in het gebruik van beton. Maar met hun bakstenen gevels en met pannen bedekte zadeldaken toch ook nog enigszins traditionalistisch. Voor de huizen en appartementengebouwen aan het verlengde van de Schoolstraat (maar in feite aan het Oranjeplantsoen, de Oranjelaan en het Van Markenplantsoen) geldt hetzelfde. Met hun licht schuine daken hebben deze appartementengebouwen een iets traditionelere uitstraling dan bijvoorbeeld de flats aan de Tobias Asserlaan of de Martin Luther Kinglaan, die qua bouwstijl het moderne functionalisme vertegenwoordigen. Door de ruime opzet wordt trouwens bij al deze nieuwbouw ook aan nog een ander ideaal van het moderne bouwen voldaan: dat van veel licht, lucht en ruimte in woonwijken.

Bouwen op maat

Modern en functioneel: dat zijn ook aanduidingen die gelden voor het in 1959/1960 gebouwde gymnastiekgebouw aan de Schoolstraat. Al heeft ook dit, door P. Zandstra uit Amsterdam ontworpen, gebouw nog een met pannen bedekt zadeldak en bakstenen gevels.¹¹ Mooi in zijn strakke eenvoud. We keren tenslotte terug naar het voorste deel van de Schoolstraat, dan staat daar sinds 1986 een door *Architectenbureau Inbo* uit Woudenberg ontworpen rij woningen (Schoolstraat 3-25), met per bouwlaag afzonderlijke wooneenheden voor één- en tweepersoonshuishoudens.¹² Gebouwd in een tijd waarin de behoefte aan passende woonruimte voor jongeren, alleenstaanden of senioren toenam. Een voorbeeld van 'wonen op maat', zoals dat in allerlei stads- en dorpsvernieuwingsprojecten van die jaren is terug te vinden. In die zin markeren deze huizen een terugkeer naar kleinschaligheid, als reactie op de grootschaligheid van nieuwbouwwijken als de Bijlmermeer of Amsterdam-West. En hoewel geen heel karakteristieke architectuur geldt ook voor deze woningen aan de Schoolstraat: mooi in hun 'gewoonheid'.

De in het midden van de jaren '80 gerealiseerde dorpsvernieuwing aan het begin van de Schoolstraat (foto Jaap Haag)

Het laatste deel van de Schoolstraat met ruim opgezette nieuwbouw met veel licht, lucht en ruimte (foto Jaap Haag)

Literatuur

- Kleijn, Koen, Jos Smit & Claudia Thunnissen: *Nederlandse Bouwkunst; een geschiedenis van tien eeuwen architectuur*, Alphen a.d. Rijn, 1997 (2de druk).
- Roy van Zuydewijn, H.J. F. de: *Amsterdamse Bouwkunst 1815-1940*, Amsterdam, z.j. (2de druk).

Noten

1. Gemeente Archief Diemen (GAD) 1813-1999, codenummer 1.733.21, bouwvergunningen, Schoolstraat 27-33 en Schoolstraat 37-59. De daarin genoemde jaartallen 1934 en 1937 verwijzen naar de datum van de verlening van de bouwvergunningen. Informatie over de inbreng van aannemer Kamerling is afkomstig uit een interview dat Ronald van Gelder in 2006 had met diens zoon Martinus Kamerling.
2. Kleijn, Smit & Thunnissen, 1997, p. 204.
3. Roy van Zuydewijn, z.j., p. 151.
4. GAD, 1.733.21, Schoolstraat 27-33 en Schoolstraat 37-59.
5. Noch bij de vergunning, noch op de daarbij gevoegde bouwtekening staat een naam van een architect. Dat doet vermoeden dat timmerman/aannemer Abenga de panden naar eigen ontwerp gebouwd heeft.
6. Bouwvergunningen van niet meer bestaande woningen worden in een gemeentelijk archief over het algemeen niet bewaard. Hun bouwdatum en architect zijn daardoor vaak lastig na te gaan.
7. GAD, 1.733.21, Schoolstraat 14-34.
8. Rijtjeshuizen zijn als zodanig ouder. We zien ze bijvoorbeeld in hofjes uit de 17de en 18de eeuw en natuurlijk ook in de vooroorlogse woningbouw, zoals in de Schoolstraat. Zie: <http://www.ad.nl/ad/nl/1100/Consument/article/detail/3562292/2013/12/14/Lang-leve-de-truttige-rijtjeshuizen.dhtml>.
9. Ibidem.
10. GAD, 1.733.21, Schoolstraat 36-56.
11. GAD, 1.733.21, Schoolstraat 61.
12. GAD, 1.733.21, Schoolstraat 3-25.

Foto's uit het fotoalbum van de familie Van Dam-Halier

Mevrouw C.J. (Coty) van Dam-Halier (1915-2010) en haar man fotografeerden nauwgezet alle bouwfases van de woningen aan de Schoolstraat nr. 36-56, de laatste huizenrij ten noorden van het Schoolpad tot aan het Wilhelminaplantsoen. Het heiwerk startte op 28 juni 1958 en op 13 oktober van hetzelfde jaar vond de eerste steenlegging plaats.

Coty van Dam-Halier woonde van 1958 tot 2010 op het adres Schoolstraat 56. Haar man woonde er slechts vier jaar; hij overleed in 1962

VAN 'SCHOOLSTRAATKERK' NAAR 'DE ONTMOETING'

Martin Kruijswijk

Wat kerk en school gemeen hebben is dat zij beide er zijn voor mensen en dat de mensen deze gebouwen ook bevolken dan wel gebruiken. De school (1924) was er eerder dan het kerkgebouw (1937). Zou dit andersom het geval zijn geweest dan is het niet ondenkbaar dat de straat de naam "Kerkstraat" zou hebben gekregen.

Kerkstraat

In het kerkelijk jargon was en bleef het lange tijd de kerk aan de Schoolstraat of Schoolstraatkerk, want naamgeving kerkgebouwen van hervormde en gereformeerde snit bleef tot aan de Tweede Wereldoorlog veelal beperkt tot de naam van de straat, laan of plein waaraan de kerk stond of dus andersom: er staat een kerk, dus wordt het Kerkstraat; er staat een school, dus wordt het Schoolstraat. In wat grotere plaatsen met meer kerkgebouwen bediende men zich veelal tot oude- of nieuwe kerk en de naamgeving van Noorder-, Ooster-, Wester- en Zuiderkerk was ook heel gangbaar.

Watergraafsmeer

Pas vanaf de jaren vijftig kregen kerkgebouwen andere namen. Zo ook de kerk aan de Schoolstraat. De gereformeerde kerk van Diemen zocht in de jaren zestig van de vorige eeuw samenwerking met de gereformeerde kerk van de Watergraafsmeer vanwe-

ge de stadsuitbreiding in de richting van Amsterdam zuidoost. Nieuwbouw van kerken in de Bijlmer en later Gaasperdam had een gezamenlijke inspanning nodig.

In de Watergraafsmeer waren toen nog twee gereformeerde kerkgebouwen te weten de *Rehobothkerk* en de *Koningskerk*. Met het samengaan met Diemen kwam men ertoe om ook de kerk aan de Schoolstraat aan een naam te helpen en dat is toen, op voorstel van de gemeenteleden, *Bethlehemkerk* geworden. We leven dan in 1968, dus ruim 30 jaar na in gebruikname van het gebouw.

Weesperstraat

De gemeente van de gereformeerde kerk van Diemen dateert van eind 19^e eeuw als afscheiding van de hervormde gemeente in de maalstroom van een beweging die door dr. Abraham Kuyper werd geleid. Dr. Abraham Kuyper werd het boegbeeld van deze gereformeerde stroming. Theoloog, minister-president en staatsman. Overal in het land verrezen kerkgebouwen van de nieuwe

Diemen, Gereformeerde Kerk

Kerkgebouw 'De Ontmoeting' vlak na de bouw aan de Schoolstraat hoek Burgemeester van Tienenweg (prentbriefkaart ca. 1940, uitgave JosPe, Arnhem, coll. HKD)

denominatie. Zo ook in Diemen met een eerste kerkgebouw(tje) aan de Weesperstraat. De kerkelijke gemeente groeide daar in 30 jaar tijd helemaal uit en zo kwam men tot het besluit om een nieuwe kerk te bouwen op een stuk grond dat cadeau werd gedaan door een gemeentelid. Op de hoek van de Schoolstraat en de Burgemeester van Tienenweg verrees het nieuwe kerkgebouw. Met de ruim 400 zitplaatsen werd rekening gehouden met verdere groei van de gemeente en een uitbreiding zou ook nog kunnen middels inbouw van een galerij.

Jaren zestig

In de jaren zestig kwam de kerk meer dan vol te zitten. Brandweervoorschriften voor gebouwen stonden toen nog op een heel laag pitje. Stoelen in de gangpaden en koster Lookman, bewoner van de kosterwoning aan de Schoolstraat 8, stond met zijn grote gestalte voor het midden bankenvak met brede armbarens de mensen duidelijk te maken dat zij dichter op elkaar moesten gaan zitten, want dan konden er nog wel één of twee mensen per rij bij. Op het uiteinde van een bank op één bil zitten moest kunnen. Comfortabel was anders, maar het had wel iets heel gezelligs. Er gingen veel makke schapen in de kerkbanken. Een aantal van 475 in plaats van 400 kerkgangers bracht ook meer geld in de collectezak, moest je maar denken. Voor het grote kerkorgel, ook geschikt voor concertant gebruik, was dit aantal geen probleem, want het zou ook in een kerkgebouw met dubbel aantal zitplaatsen niet misstaan.

Zwaartepunt

In die tijd lag het zwaartepunt van de kerkelijke gemeente nog echt op de kerkgang. Daartoe was de kerk ook gebouwd en voor het overige was een zaal of twee voor vergaderingen en jeugdwerk waaronder catecheseonderricht wel voldoende.

Dat is in de loop der jaren helemaal veranderd. Steeds meer werd de behoefte gevoeld om naast het houden van kerkdiensten meer activiteiten te ontplooiën. Een kinderkoor en een jeugdkoor werden in de jaren zestig opgericht. Gesprekskringen, wijkavonden, gemeenteveningen, jeugdwerk, werkgroepen, commissies, waar moest dat allemaal, in een voor die tijd al verouderd kerkgebouw, plaatsvinden? Multifunctionaliteit moest de oplossing brengen, dus werd daartoe een poging ondernomen. Maar het bleek toch allemaal te beperkt. Pas bij de grote renovatie van 2003 kwam samen met de hervormde gemeente een mooie uitbreiding tot stand die het gebouw echt bij de tijd bracht.

Ook vele echt oud-Diemense kerkstukken kwamen mee vanuit de hervormde oude kerk en de *Schuilplaats*. De oude predikantenborden kregen een mooie plaats in de kerkzaal. De Avondmaalstafel, die al dienstdeed in de oude kerk kreeg een plaats op het liturgisch centrum voorin de kerk.

Predikanten

In de 77 jaar dat het gebouw nu dienstdoet, zijn het mensen geweest die dit gebouw hebben gemaakt tot wat het is. In de oorlogsjaren waren er verschillende bijzondere kerkgangers. Zij zaten ondergedoken onder de grote preekstoel die indertijd de kerkzaal sierde. Koster Lookman die daarvoor verantwoordelijk gesteld kon worden nam eigenlijk grote risico's. Zijn naam kwam bij de laatste renovatie tevoorschijn ingekerfd in het hout van de keldertrap: Jan Lookman 1938.

Eind 1975 werd hij opgevolgd door het echtpaar Renema en zij namen aanvankelijk ook hun intrek in de kosterwoning

Geen 'Schoolstraatkerk' of 'Bethlehemkerk' meer, maar 'De Ontmoeting' (foto Wiard Krook)

aan de Schoolstraat. Later ruilden zij deze dienstwoning voor de veel grotere pastorie achter de kerk. De eerste vrouwelijke predikant van Diemen ds. Karreman verdwaalde in die grote pastorie en nam haar intrek in de kosterwoning. Na vertrek van ds. Karreman in 1991 werd de kosterwoning tot aan de renovatie van 2002/2003 verhuurd aan het echtpaar Groen.

Essentie

Bij het in 2002 nadenken over een andere naam voor het gebouw vanwege het samengaan van de hervormde gemeente en de gereformeerde kerk heeft ongetwijfeld de gedachte gespeeld dat het moest gaan om de essentie van het kerk zijn namelijk "God en mensen". De *Ontmoeting* of *Ontmoetingskerk* waren twee namen die de meeste stemmen haalden waar na een kerkdienst in de *Schuilplaats* door 180 kerkgangers aan meegedaan werd. Het werd uiteindelijk met nipte meerderheid *De Ontmoeting* en we nemen maar even aan dat de mensen die kozen voor *Ontmoetingskerk* dat ook wel goed vonden en zo werd de nieuwe naam toch breed gedragen. Geen Schoolstraat- of Bethlehemkerk meer, maar "De Ontmoeting"!

Directeur Dries Giezen was een held!

EEN "AMSTERDAMSCH LUNAPARK" AAN DE JAN BERTSSTRAAT, EEN VERVOLG

Will Bulterman & Ellen van Meurs

Dit Schoolstraatnummer is een mooie aanleiding om nog eens terug te komen op het indrukwekkende Lunapark dat in 1931, '32 en '33 was gelegen op het deel van de Schoolstraat vanaf de huidige protestantse kerk, naar het noorden gezien.¹ Hoe liep het af met Dries Giezen, die na het faillissement van zijn Lunapark, naar buiten afreisde voor herstel van zijn geestkracht? En waar bleven de prachtige attracties, die voor een deel ook failliet gingen?

Dries Giezen

Andreas Gerardus Giezen (Wageningen 1891 - Leiden 1947) was geen zakenman maar wel een van de meest kunstzinnige kermisexploitanten uit de Nederlandse kermisgeschiedenis. Hij was van oorsprong beeldhouwer en getrouwd met een zus van zijn compagnon Jan Willem Janvier uit Bergen op Zoom en die was weer getrouwd met een zus van Dries Giezen. Met name voor de kermisfamilie Janvier heeft hij veel carrousels verbouwd tot ware paleisjes.

Het *Cocktail-Palace* waarmee hij in Diemen stond bouwde hij ook zelf uit delen van de grote stoomcarroussel die hij samen met J. van Leeuwen van de weduwe Benner-Van Bergen kocht. In 1928 ging hij hiermee samen met de stoomcarroussel op reis. Het front van het *Cocktail-Palace* had een zandkleurige ondergrond met koper- of goudkleurige bloemen daarop. De spiegels op het front waren overgeschilderd als witmarmer en de paarden en beelden waren groen, waardoor ze net standbeelden leken. De toegangscontrole was geheel muisgrijs geschilderd met zilverkleurig beeldhouwwerk.

Giezen was in feite de uitvinder van een dergelijke kermisattractie, waarin zitjes stonden met een buffet, waarin gedanst kon worden en waarin verschillende attracties waren ondergebracht. Van het hippodroom (een piste met paarden), waar tafels en stoe-

Het Diemense Lunapark (prentbriefkaart coll. HKD)

len langs de kant stonden, had Giezen geleerd dat het publiek zo langer binnen bleef.

Succes en tegenslag

De stoomcarroussel vormde met het *Cocktail-Palace* een geheel en nam circa 900 m² in beslag. Het Lunapark, waarmee Giezen 5 jaar in Diemen wilde blijven, werd een daverend succes, vooral doordat er veel Amsterdammers per tram, bus of taxi kwamen.

In 1933 startte de firma Hommerson en Vermolen echter een lunapark te Amsterdam op het terrein waar het *Paleis van Volkslijt* was afgebrand. Daarmee was het gedaan met Giezens lunapark, want van de Diemenezen moest hij het niet hebben. Zij wilden dolgraag naar binnen maar konden het vaak niet betalen, want het was crisistijd. Diemen telde in 1930 maar 3612 inwoners. Met school mochten de kinderen wel eens over het terrein en Giezen deelde kwistig vrijkaartjes uit of gaf korting, maar toch ontbrak het geld. Twee negentigjarigen, Luut Griffioen en Cor Warps, weten nog dat in 1933, toen het park al op zijn einde liep, ze via een sluiproute door de Schoolstraat illegaal het park opgingen onder leiding van Manus van Es, ook wel 'Malle Manus' genoemd. Manus, die wel geplaagd werd door zijn oliekar te verstoppen, was dan de baas. Hij pakte kaartjes uit de kassa

Detail uit een plattegrond van Diemen met een situatieschets van het Lunapark. De ingang was aan de Jan Bertsstraat (coll. HKD)

bij de Schoolstraat en deelde die uit. Alle kinderen luisterden toen naar hem, maar helaas draaide de draaimolen al niet meer.

Er kwamen ook klachten bij de gemeente binnen over geluidsoverlast.² Toch speelden de orgels die er stonden, niet. De muziek kwam van grammofoonplaten, iets nieuws in die tijd. Bakker Magrijn stuurde een klachtenbrief op rijm over afvloeiend regenwater in zijn achtertuin en hoofdonderwijzer F. Meima schreef dat hij namens de *Anti-Revolutionaire Partij* "vervuld was van droefheid en teleurstelling over de verstoring van de zondagsrust en de verkwisting van belastinggeld." Ook was hij bang voor brand. Op 23 juli 1932 was er al een vuurpijl in de hooiberg van Kersbergen gevlogen, waarbij deze boerderij volledig in de as werd gelegd doordat de bewaarder van het waterslot van de Diemerpolder onvindbaar was.

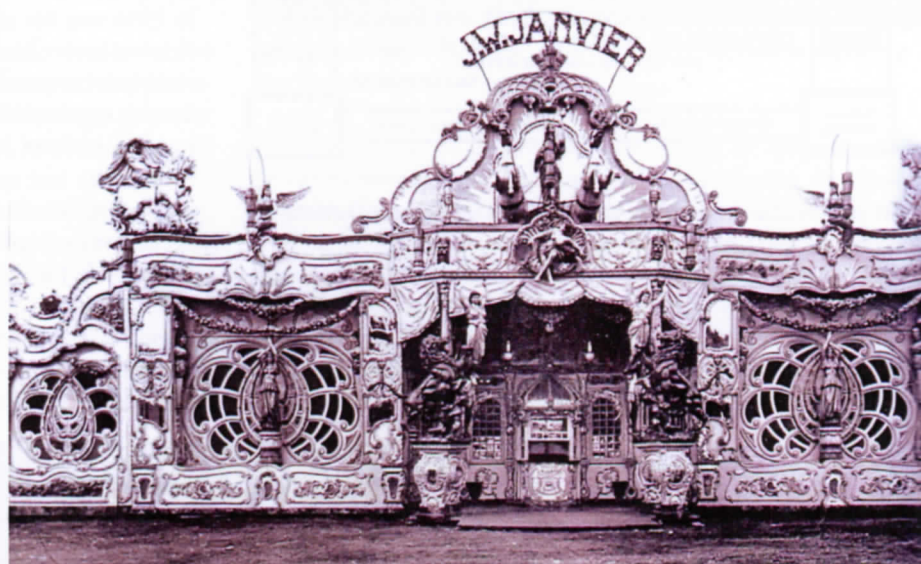
Door al deze tegenslagen en het feit dat Giezen al f 360.000 in zijn Lunapark had gestoken, bleef zijn faillissement niet uit. Hij raakte zeer overspannen en vertrok. Zijn compagnon, J.W. Janvier, nam zijn stoomcarrousel mee en betaalde f 750 voor het *Cocktail-Palace*, waar de gemeente wegens achterstallige belasting beslag op had gelegd.

Dries Giezen was een held

Giezen ging na zijn faillissement aan de slag met het verwezenlijken van een oude droom: een eigen circus. In de winter van 1939/1940 ging hij een compagnonschap aan met Henk van Leeuwen om diens *Vrolijk Rad* om te bouwen tot een circus. In de zomer van 1940 stonden ze al met 42 raspaarden op de Paviljoenslaan te Haarlem en op het Frederiksplein te Amsterdam. Helaas liep het in 1943, toen

Het 'Cocktail-Palace' (boven) en de stoomcarrousel (onder) van de firma Janvier-Giezen, zoals dat in Diemen op het Lunapark stond (foto's Stichting Kermis-Cultuur)

Cor Warps en zijn vriendjes in circa 1933 (foto fam. Warps)

Giezen op het Malieveld in Den Haag stond, verkeerd af. De SS eiste plaatsen op in het circus die al door anderen waren besproken. Giezen nam het persoonlijk voor zijn klanten op, maar werd de volgende dag gearresteerd en opgesloten in de Scheveningse gevangenis. Naderhand werd hij overgebracht naar Vught en ter dood veroordeeld, maar plotseling toch weggebracht naar Dachau. Na de oorlog kwam hij gebroken terug. Zijn circustent was in Duitsland en zijn paarden moest hij gaan zoeken bij boeren in de buurt. Gelukkig vond hij die grotendeels terug. Hij begon opnieuw met trainen maar helaas bleef het succes uit. Of het niet genoeg was werd bij hem maagkanker geconstateerd en verdronk zijn enige zoon bij het zwemmen in de Rijn. Het werd hem allemaal teveel. Wel zorgde hij er nog voor dat de firma Janvier weer met een nieuwe carrousel op reis kon. Op 17 mei 1947 overleed hij in rusthuis *Zonnewende* te Leiden.

STIJL LOUIS XVI	50 WAGONS MATERIAAL 50	STIJL LOUIS XVI
Nederlandse grootste Stoom- Carroussel	KERMIS TILBURG 1930 PIUSPLEIN COCKTAIL PALACE.	Humoristische Golf- Carroussel
ONE STEP	GROOTSTE NEDERLANDSCHE Onderneming	Disque Amusant
Tapis roulant	COCKTAIL PALACE <small>maakt in 1930 het derde jaar-lournée door Nederland, hetgeen be- teekent, dank zij de daarbij opgedane ervaringen, een drievoudige ver- betering van die amusements-richting</small>	Trottoir roulant
RUGBY- BAAN	Cocktail-Palace <small>gaat voort zich geheel te verbuigen en te voegen naar den geest en de smaak van het uitgaande publiek</small>	RUTCH- BAAN
Golfing- Road	COCKTAIL-PALACE <small>is daarom thans geworden de climax voor elke Kermisgelegenheid</small>	HEKSEN TUNNEL
La Tube de Rire	Cocktail-Palace <small>is samengesteld met een zoodanige verscheidenheid en kwaliteit van ATTRACTIES, dat daardoor automatisch aan de meest dringende be- hoeften op haden wordt Voldaan n.l.: het allerbeste te brengen tegen uiterst LAGE prijzen</small>	Zeegolf- Matten.
Café Concert Dancing	Wie vermaak zoekt..... BEZOEK HET COCKTAIL PALACE <small>Wie COCKTAIL-PALACE bezoekt, vindt bij de daarin ondergebrachte circa 10 aanwezige ATTRACTIES van de meest uiteenlopende aard, datgene wat hij overal elders tevergeefs zoekt !!!</small>	Café- Concert Dancing
Féerieke Verlichting	Dagelijks tot 7 uur Speciale Attractie voor Kinderen GOUPONBOEKJES van 10 ritten v. 25 ct. verkrijgbaar met inbegrip van VRIJ ENTREE. De Directie: GIEZEN-BENNER	PRIMA BUFFET
	Groot Concert-Orgel - Cocktail Jasz Band	

Lijst van attracties die zich in het Cocktail-Palace zelf bevonden (advertentie Stichting Kermis-Cultuur)

Een overzicht van het Diemense Lunapark in 1931 met diverse attracties: 'The Whip' van Johan Wolfs, de 'Cake Walk Hal' en de poffertjeskraam 'Holland' van Victor Consael (foto Spaarnestad Photo)

Attracties op het Lunapark

Het centrum vormde destijds de stoomcarroussel, ook wel het voorportaal van het huwelijk genoemd. Omdat de carroussel in een carrouselpaleis stond, kon men ongehinderd en ongezien een ritje maken. Met het gooien van serpentes werd contact gezocht tussen meisjes in de carroussel en jongens langs de kant. In het midden stonden de stoommachine en het orgel. Eromheen galoppeerden paarden die schommelende gondels trokken. In Roermond werden eind 19de eeuw de eerste stoomcarroussels gebouwd door de firma Konings uit Swalmen bij Roermond. Het beeldhouwwerk in barok/rococostijl werd vervaardigd door de in Roermond van oudsher wonende vaklui. Ook het daar gevestigde atelier van Pierre Cuypers (1827-1921) trok veel beeldhouwers uit binnen- en buitenland.

Het vervoer van de stoomcarroussels vond toentertijd plaats per schip of trein. De infrastructuur rondom Roermond was daar nog niet op aangepast, dus geleidelijk verlieten de kermisexploitanten Roermond en vestigden zich in Apeldoorn, Dordrecht, Breda of Bergen op Zoom. In Gent leverde firma De Vos ook prachtig beeldhouwwerk.

De stoomcarroussel die in Diemen stond had Giezen, samen met J. van Leeuwen, gekocht van de weduwe Benner-Van Bergen uit Gorinchem. Deze carroussel, *Feën Palast* genaamd, werd aangepast aan hun smaak en aangeprezen als "de grootste en sierlijkste van Europa".

In 1946 was het afgelopen met deze carroussel, doordat er op 6 oktober op het Malieveld te Den Haag een grote brand ontstond vlakbij de carroussel. De stoommachine raakte aan de kook waardoor de carroussel begon te tollen en het geheel instortte. Mensen stonden huilend toe te kijken. De trots van de familie Janvier-Giezen was niet meer. Giezen stelde nog wel een nieuwe samen uit onderdelen in de opslag maar inmiddels was de autoscooter het centrum van de kermis geworden en de stoomcarroussel minder in trek. J.W. Janvier was al in 1943 te Breda overleden. Zijn

pakwagens gingen in 1953 naar Zeeland om slachtoffers van de watersnoodramp te huisvesten.

De Efteling

Gelukkig is er nog één stoomcarrousel bewaard gebleven en deze staat in het *Efteling Park* te Kaatsheuvel. Hoewel deze wel van de familie Janvier gekocht is, was het niet degene die in Diemen stond. In de Efteling staat de eerste stoomcarrousel van J.W. Janvier. Hij kocht hem van Wiebe Vincken en Giezen zette er het front van de reizende bioscoop van de Duitse exploitant Weidauer voor en schilderde er paarden op. J.W. Janvier verkocht deze carrousel aan zijn broer Laurens (Rens) omdat hij zelf een grotere wilde. Het *Gavioli-orgel* uit 1895 – een van de vijf die wereldwijd nog bewaard gebleven zijn – stamt uit het Lunapark van Piet Janvier en werd er later in geplaatst. De carrousel draait vanaf 1944 niet meer op stoom maar op elektriciteit. De stoommachine is wel blijven staan. Rens trok ermee rond tot 1953, daarna verdween de carrousel in de opslag.

Anton Pieck (1895-1987) zette zich er persoonlijk voor in om de stoomcarrousel voor het nageslacht te behouden en kocht hem voor de *Efteling*. Hij had er zelf in zijn jeugd te Haarlem nog rondjes op gereden. Op 11 mei 1956 was de feestelijke opening, maar Rens Janvier was er niet bij. Hij kon het emotioneel niet aan.

Het *Cocktail-Palace* werd na de Tweede Wereldoorlog gesloopt. Het nog door Giezen ontworpen front ging naar Geert Sipkema die het gebruikte voor een waterorgel.

Voor de *Himalaya-bergbaan Waterchute* (achtbaan) van de weduwe Benner-Van Bergen maakte Giezen voor zijn lunapark een prachtig nieuw front. De grondslag werd later door het leger gebruikt voor het bouwen van verdedigingsmiddelen, waardoor de rest van de baan onbruikbaar werd.

De firma Hubert Wolfs begon in 1929 met *The Whip* te reizen, nadat ze met hun stoomcarrousel waren uitgekocht door J.W. Janvier. Onverwacht stierf mevrouw Wolfs in 1931 en Hubert Wolfs in 1934 ook, van verdriet. Hun zonen Albert en Johan stonden in Diemen met het *Vrolijk Rad* en *The Whip*. Beiden gingen failliet. De *Mickey Mouse-carrousel* van J.W. Janvier ging na de tweede wereldoorlog op reis door Egypte en is nooit meer teruggekeerd. Andere

Het reuzenrad in het Lunapark te Diemen in 1931 heeft veel belangstelling (foto Spaarnestad Photo)

attracties waren: de *Geestenbaan* (spookhuis), de *Spiegeldwaaltuin*, de *Luchtschommel*, een *Reuzenrad*, het *Vlooientheater*, de *Vlinder-Zeiljacht*, *Golf- en Rijwielfcarrousel*, de *Autoscooter*, de *Polonaise Way*, de *Glisseine Serpentine* (gedraaide glijbaan), de *Cake Walk*, de *Steile Wand*, de *Dip to Dip* (wat dit ook moge zijn), een ponybaan en een hippodrome. Verder schietvermaak, diverse kramen (waaronder de poffertjeskraam van Victor Consael) en automaten. Zij mochten vertrekken nadat ze hun gemakkelijksbelasting hadden betaald. En zo keerde de rust weer in Diemen.

De eerste stoomcarrousel van J.W. Janvier is nog bewaard gebleven en is te zien op het voorplein van het Efteling Park te Kaatsheuvel (foto 1978 Efteling bv)

Met dank aan mevrouw Gerrie van Dongen, archivaris Efteling bv te Kaatsheuvel en Luut Griffioen en Cor Warps te Diemen voor de verstrekte informatie. Tevens willen wij Ab Hagström postuum bedanken (in 2011 overleden) voor zijn tip over de stoomcarrousel in De Efteling. Luut Griffioen is op 1 juni jl. overleden.

Noten

1. Meurs 2006, p. 7-12.
2. Gemeente Archief Diemen: W. Zanting, Inventaris van het archief volgens het Bloemendaalse Registratuurstelsel 1930-1938, Diemen 1999. Map 54.

Literatuur

- Meurs, Ellen van: *Een 'Amsterdamsch Lunapark' aan de Jan Bertstraat*; "Heel Diemen liep met teddyberen", in: *Historische Kring Diemen*, jrg. 16, nr. 2, 2006, p. 7-12 en 34.
- Oers, Hennie van: *Stoomcarrousel*, Stichting Kermis-Cultuur, Katwijk, 2012.

OVER KERKHOFADMINISTRATIE EN SCHOOLBESTUUR

Alfons Ruitenbeek

Vrij kort na mijn binnenkomst in de gemeente Diemen werd ik gevraagd om lid te worden van het r.-k. kerkbestuur van de Sint Petrus' Banden. Dat was eind 1959. Uiteraard was ik verrast. De bedoeling was dat ik het beheer van het kerkhof achter de kerk op me zou nemen. Dat ik daardoor tevens lid van het bestuur van de r.-k. Sint-Petrusschool in de Schoolstraat was, was nauwelijks tot me doorgedrongen.

Spelen (boven) en leren (onder) op de Sint-Petrusschool (foto's Sint-Petrusschool en Peter Voorhuijzen)

Portefeuilleverdeling kerkbestuur

In de vergaderingen sprak ik niet alleen over kerkhofzaken. Ik herinner me nog dat ik het genoeg had om op de eerste vergadering mee te kunnen werken aan het besluit om een barak aan te kopen voor de katholieke jeugdverenigingen. Bij het kerkhofbeheer bemerkte ik al snel dat alle inkomsten van begrafenissen in één pot terecht kwamen, namelijk in de algemene kas van de parochie. Dat heb ik veranderd en ik richtte de kerkhofadministratie in. Met eigen gironummer en eigen briefpapier. Daarmee had ik dus zelf mijn eigen portefeuille ingericht.

Briefpapier

Ik had wel gehoord dat er bij de pensionering van het schoolhoofd, de heer P.J. Schneider problemen waren geweest met de opvolging. De Rijk, een onderwijzer met een lange staat van dienst, had er vast op gerekend de opvolger te worden. Maar het schoolbestuur, dus feitelijk het kerkbestuur, besloot, de heer Van Poecke te benoemen. De heer Van Poecke heeft daar zeker problemen mee gehad.

Intussen was mijn zoon Nico leerling op de Petruschool. Er was een ouderavond in het *Verenigingsgebouw*, het gebouw dat tegenwoordig weer *Schuilkerk 'De Hoop'* heet. Ik hoorde nogal wat klachten, die ik me als bezoekende vader wel aantrok. Ook mijn vrouw, die Nico's morgens naar school bracht, had vanaf de Hartveldseweg gezien dat de kinderen vaak om half tien nog op de speelplaats waren.

Maar omdat ik mezelf niet kon splitsen in een vader én een bestuurder, schreef ik een brief aan de overige leden van het kerk/schoolbestuur om de problemen op onze agenda te zetten. In mijn trots schreef ik deze brief op het pas gereedgemaakt briefpapier van de kerkhofadministratie. Dat was een beetje dom van me! Bijna per ommekeer belde Schouten, onze penningmeester, me op, dat de heer

E. met onmiddellijke ingang afgetreden was als kerkbestuurslid. De reden was dat ik me met zijn schoolzaken had bemoeid. Waren er praatjes rondgegaan? Ja, een mij niet bekende ouder (uit de Schoolstraat, naar mij later bleek) belde me op dat hij zijn beide jongens van de Petruschool zou afhalen. Ik: "Dat moet u aan de schooldirecteur zeggen." De ouder: "Nee, ik zeg het aan u. U bent lid van het schoolbestuur." Ik antwoordde dat ik het zou doorgeven waarop de ouder zei: "Maar doet u het dan niet op briefpapier van het kerkhof..." Ik sprong onmiddellijk op mijn fiets naar de Schoolstraat. Het was geen prettige ontmoeting!

Nieuwe ondersteuning

Wim Claus kwam in beeld. Claus kwam uit de Achterhoek en vond als jong ambtenaar werk bij de gemeente Diemen als onderwijsambtenaar. Toevallig waren Van Poecke en Claus burens. Ze woonden in de flats op het laatste stukje aan de Prins Bernhardlaan / Beatrixlaan. Claus werd benoemd als lid van het kerk- en schoolbestuur voor schoolzaken. Claus vroeg aan de burgemeester toestemming om dit als ambtenaar te mogen doen. Dat was akkoord. Hij heeft jarenlang geholpen bij de schooladministratie. Tot een ieders genoegen.

Later heeft hij me eens verteld dat ze op de zolderverdieping via een opening in de muur zaken konden uitwisselen!

Jaren later besprak ik met pastoor Bakker, dat we als kerkbestuur ook nog als schoolbestuur moesten functioneren. Je kunt toch niet als vrijwilliger overal verstand van hebben!

Pastoor Bakker had geen bezwaar tegen een afsplitsing en zou naar andere mensen zoeken. "Maar," zei hij er bij, "als jij maar voorzitter kan blijven."

Bijzonder onderwijs

Voor de meisjes was er lager onderwijs op de scholen van de Zusters Dochters van Liefde uit Baak. Bekend door hun enorme 'vlieg'-kappen. Ze gaven ook kleuteronderwijs. Ze woonden in het klooster aan de Hartveldseweg. De zusters hadden aan de Beatrixlaan ook nog een barak staan voor het voortgezet lager onderwijs (vlo). Mijn dochter was een goede leerling en wij wilden dat ze verder zou leren. Daar zouden de kinderen op voorbereid moeten worden. Dat was alleen mogelijk na schooltijd. Ze zat in de vijfde klas en kwam op een gegeven moment thuis met

Sneeuwpret in 1970 op de speelplaats van de Sint-Petrusschool (fotoHKD)

De voormalige Sint-Petrusschool aan de Schoolstraat (prentbriefkaart coll. HKD)

de mededeling dat ze niet meer naar school wilde. Ze zei: "Ik weet alles al en dan moet ik toch nablijven." Mama begreep de situatie en vond in Amsterdam in de buurt van het meisjeslyceum *Fons Vitae* de particuliere *Peetersschool*, op katholieke grondslag. Het voordeel was dat dit een gemengde school was, een unicum in die dagen. Dat beviel zo goed, dat we besloten onze zoon Nico ook naar die school over te brengen. Daar heb ik toen een gesprek met de heer Van Poecke over gehad. Ik heb gezegd, dat ik waardering had voor zijn pogingen om de school op een hoger plan te brengen, maar dat onze zoon daar niet op kon wachten. Mijn waardering voor Van Poecke is gebleven.

De leegstaande Sint-Petrusschool

Nadat het ideaal, een nieuw schoolgebouw in het centrum van Diemen, bereikt was, bleef er een leegstaande school in de Schoolstraat achter. De *EDOG* vond er ruimte voor het opbergen van decors en om nieuwe decors te maken. De *VIVOS* vond er ook ruimte voor het bewaren van materialen voor de kraam bij het *Diemer Festijn*. Er werden ook goederen verzameld en verzendklaar gemaakt om via *Ideële Import* naar Nicaragua te worden verzonden.

HENK VAN POECKE:

GEDREVEN ONDERWIJSMAN IN VERANDERENDE TIJDEN

Taco ten Dam

Hendrikus Augustinus (Henk) van Poecke was pas het tweede katholieke schoolhoofd in Diemen toen hij in 1957 werd aangesteld als opvolger van P.J. Schneider. De verzuiling vierde nog hoogtij in Nederland en het katholieke onderwijs stond onder stevig toezicht van het Bisdom. Maar de grote maatschappelijke veranderingen, die de jaren zestig zouden brengen, wierpen ook in Diemen hun schaduw vooruit. Met Henk van Poecke, een gedreven jongeman met een onderwijshart, haalden het bestuur van de Sint Petrus' Bandenkerk en pastoor Mol een kind van zijn tijd binnen. Onder zijn leiding overleefde de Sint-Petrusschool een crisissituatie en werd een stabiele factor in het Diemense basisonderwijs.

Overtuigd katholiek

Toen P.J. Schneider in 1957 met pensioen ging, stond het schoolbestuur voor een wat onwennige taak: het vinden van een geschikte opvolger. Schneider was namelijk vanaf de oprichting van de school in 1924 de eerste man geweest. In het midden van de jaren vijftig was het lagere onderwijs in Nederland nog strikt gescheiden naar religieuze en levensbeschouwelijke opvattingen. Ook in Diemen kregen katholieke kinderen katholiek onderwijs. Onderwijs en religieuze achtergrond gingen overigens altijd samen en wie 'niks' was, ging naar de openbare school. In het katholieke bolwerk aan de Hartveldseweg moest in ieder geval een goede en overtuigde katholiek worden gevonden. Pastoor Mol, die met de heer Ernens, lid van het kerkbestuur en secretaris voor schoolzaken, het schoolbestuur vormde, zag daar streng op toe. En toen het voorwerk gedaan was, was aan de Bisschoppelijk Inspecteur het laatste oordeel. Deze bekeek nauwkeurig of de voorgestelde kandidaat paste in de opvattingen van het kerkelijk bestuur.

Sollicitatie

Henk van Poecke was 26 jaar, verloofd met Corrie van Breukelen en leerkracht aan de Sint-Joannesschool in Duivendrecht toen een advertentie in

De indrukwekkende entree van de Sint-Petrusschool in de jaren twintig. Het was niet zomaar een deur; je kwam wel een school binnen

Tijdens zijn afscheidsreceptie in 1957 is ex-schoolhoofd P. J. Schneider in gesprek. Links zijn opvolger Henk van Poecke en daarnaast pastoor Mol die ook lid was van het schoolbestuur

het Katholieke Schoolblad zijn aandacht trok. In het nabije Diemen zocht de katholieke jongensschool, de Sint-Petrusschool, een schoolhoofd. Hij twijfelde. Zijn verloofde kende zijn ambities en op haar aandringen schreef Henk toch een sollicitatiebrief. Een schot in de roos. Kort daarna lag het antwoord op de deurmat: een uitnodiging voor een gesprek. Toen Van Poecke zich op een meimorgen in Diemen meldde voor het gesprek, liep hij tot zijn verrassing vakgenoot A. Bekema tegen het lijf. Bekema, de latere hoofdonderwijzer in Duivendrecht, was leerkracht in Ouderkerk en wilde ook hogerop. In het gesprek maakten pastoor Mol en

Ernens de jonge sollicitant deelgenoot van de lastige situatie van de school. Zij waren bezorgd over de beeldvorming van de school onder de katholieke bevolking. Een groep katholieke Diemense ouders had meer vertrouwen in het stadse onderwijs van de geloofsgenoten in de Watergraafsmeer dan dat van de stoffige dorpse school in de Schoolstraat. De school was in een penibele situatie terechtgekomen.

'Peukie' de Rijk

Katholiek of niet, dat was zeker belangrijk voor de ouders, maar in de naoorlogse jaren van opbloei van de economie waren zij mondiger dan hun eigen ouders geworden. Niet langer volgden zij slaafs de woorden van de dorpspastoor, maar namen steeds meer zelf de touwtjes in handen. Zij wilden zelf beslissen over de keuze van het onderwijs en de toekomst van hun kind. De katholieke scholen in het Linnaeushof in de Watergraafsmeer met hun korte lijntjes naar het vervolgonderwijs aan het *Ignatius College* in Amsterdam vaarden er wel bij. Zij begroetten de Diemense kinderen van harte, die na de reis op een oncomfortabele bagagedrager door hun moeder bij de school werden afgezet. Door deze ontwikkelingen was de Petruschool in de gevaarzone terechtgekomen waardoor het bestaan van de school werd bedreigd. Het was duidelijk. Het kerkbestuur in Diemen wilde het tij keren en vond kennelijk dat de aanwezige leerkrachten daartoe niet in staat waren. De interne kandidaten Piet 'Peukie' de Rijk en Anton Blauwgeers mochten voor de vorm mee-solliciteren, maar daar lieten Mol en Ernens het bij. Zij zochten iemand van buiten, een jonge onderwijsvent die wilde en kón aanpakken. Een man die het vertrouwen van de katholieke Diemense gemeenschap kon herstellen met een eigen-tijdse visie en een frisse kijk op het onderwijs.

Kofferschrijfmachine

Hun man was Henk van Poecke die in een tweede ronde ook zijn praktische vaardigheden mocht tonen op de kofferschrijfmachine van schoolhoofd Schneider. Nadat Van Poecke enkele snelle aanslagen had laten zien, wist het schoolbestuur dat het met de praktische vaardigheden ook goed zat. Onder voorbehoud van de toestemming van de Bisschoppelijk Inspecteur werd hij in vaste dienst benoemd. Maar al te uitbundig mocht Henk zijn benoeming niet vieren: eerst moesten de interne kandidaten De Rijk en Blauwgeers op de hoogte gesteld worden. Zij vormden tot dan samen met juffrouw Mies Jansen en Schneider het team van de Sint-Petrusschool.

Henk van Poecke, schoolhoofd van 1957 tot 1985

Piet de Rijk, met de vaste bijnaam 'Peukie', leerkracht van de Sint-Petrusschool

Jongste schoolhoofd van Nederland

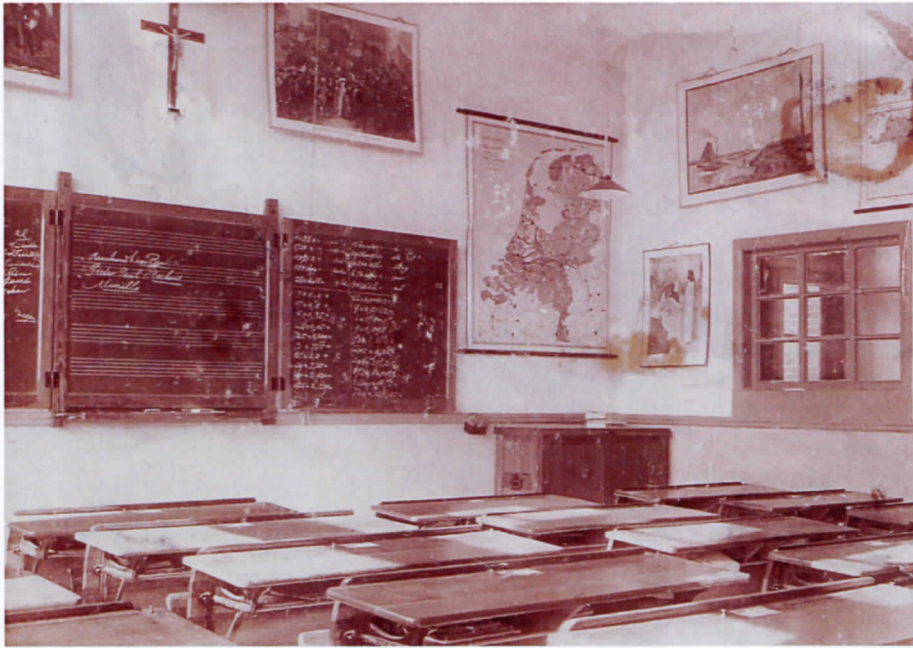
Na de zomervakantie in 1957 begon Van Poecke als jongste schoolleider van Nederland aan zijn nieuwe baan. Hij wist dat hij voor een moeilijke opgave stond. Als jongste werknemer moest hij leiding gaan geven aan twee teleurgestelde mannelijke collega's en een dame die niet op haar mondje was gevallen. Hij wist het ijs te breken met een spaarpotje om elke dag gezamenlijk koffie te kunnen drinken. Tijdens deze korte momenten van samenzijn werd er even bijgepraat en ze waren goed voor het onderlinge respect en de samenhang binnen het team. In een goede sfeer gingen zij gezamenlijk de slag aan om het onderwijs op een modernere en beter niveau te krijgen. Het leidde in de jaren daarop tot een keerpunt: de groei van de school zorgde ervoor dat de gevaarzone werd verlaten. Desondanks kostte het nog jaren voordat de katholieke Diemenaren het beeld kwijtraakten dat het onderwijs in Amsterdam hun kinderen meer kansen zou geven.

Invoering balpen

Het schoolbestuur deed op zijn beurt zijn best om Van Poecke en zijn team te steunen door nieuwe leermiddelen te faciliteren en het gebouw een opknapbeurt te geven.

Een van de nieuwe leermiddelen was de balpen. Het kostte uren lange vergaderingen en overleg met ouders voordat een proefperiode kon worden ingelast om ervaring op te doen met het gebruik van de revolutionaire balpen. Meteen al na de invoering kwamen er klachten van ouders over de balpenvlekken in de kleding. Er kwam spiritus aan te pas om het ergste te verwijderen. Maar de balpen liet zich niet stoppen en uiteindelijk moesten de kroontjespen, de inktpot en de inktlap het veld ruimen.

Van het gebouw dat uit 1924 stamde, werd de hoofdingang gemoderniseerd en kwam er glas in de deuren. Door de nieuwe ruimtelijke werking gaf dat meer openheid. De oude school-

Een klaslokaal in de Sint-Petrusschool. Onder Henk van Poecke werden de lokalen aangepast aan de moderne tijd

platen van Jetses gingen van de grauwe muren die nu een frisse kleur kregen. Er kwamen nieuwe schoolborden en de toiletten werden vernieuwd. Voor het onderwijs zelf voerde het team nieuwe methoden in voor rekenen en taal. Dit alles leidde ertoe dat de inspanningen beloond werden en de katholieke gemeenschap in Diemen de Sint-Petrusschool weer volop in het vizier kreeg.

Vaticaanse Concilie

Hoewel de ouders rond 1960 steeds meer betrokken waren bij de schoolkeuze van hun kind, op school zelf lieten zij de dagelijkse gang van zaken graag over aan de leerkrachten. De ouders hadden vooral aandacht voor de keuze en letten daarbij vooral op de kwaliteit van het onderwijs en het katholieke karakter van de school. Al was Rome ver weg, het debat dat in Nederland ontstond na de afloop van het *Tweede Vaticaanse Concilie* in 1965, werd in alle lagen van het katholicisme gevoerd. Dat ging er soms fel aan toe. Tussen 1968 en 1970 vond in Noordwijkerhout het *Pastoraal Concilie* plaats waarin vertegenwoordigers van allerlei instellingen en stromingen aan het woord kwamen. Sommige gelovigen vonden dat de door het concilie voorgestelde modernisering te ver waren doorgeschoten, anderen vonden juist dat de voorgestelde veranderingen niet ver genoeg gingen.

Misdienaar in graf

Ook Henk van Poecke kreeg op zijn school in Diemen te maken met katholieke ouders die conservatieve of progressieve ideeën vertolkten. Al constateerde Van Poecke dat de scheidslijn in Diemen niet zo streng was. Maar veel mensen stelden nu vragen waarop niet altijd een antwoord was en dat leidde soms tot verwarring. De een wilde het wat moderner en de ander stelde vragen bij het katholieke karakter van de school. Voor de leerlingen veranderde ook het een en ander. Niet langer moesten ze wekelijks verplicht een les uit de catechismus leren die streng overhoord werd. En het vinger opsteken wie er voor het begin van de school naar de kerk was geweest, behoorde al lang tot de verleden tijd. Wel leverde de school bij kerkelijke begrafenissen misdienaars. Voor de jongens een uitje. Het was leuker te kijken naar

het zwaaiende wierookvat en brandende kaarsen te dragen dan stil te zitten in de schoolbanken. Al gebeurde het wel eens dat een misdienaar met wierookvat of kaars tot schrik van de aanwezigen door de afkalkende wand het graf intuïmelde.

Godsdienstlessen en pedagogische tik

Met name de godsdienstlessen kwamen onder druk te staan. Om de zaak in de hand te houden kwamen er districtscatecheten die de teams van de katholieke scholen bij het onderwijs begeleidden. Het was goed bedoeld, maar de kapelaans en pastoors die de godsdienstlessen gaven, toonden vaak een schromelijk gebrek aan didactische vaardigheden. De grote klassen die door de ervaren leerkrachten onder de duim werden gehouden, zagen hun kans schoon om even uit de band te springen. Het gevolg was dat de leerkracht als politieagent moest optreden en

een rumoerige klas weer in het gareel moest brengen.

Voor de katholieke ouders in Diemen hoefde meer betrokkenheid niet zo nodig. Er was dus zelfs een beetje druk van pastoor Mol van de Sint Petrus' Bandenkerk voor nodig om de school aan te sporen tot het vormen van een oudercommissie zoals de bisschop graag wilde. Na een moeizame start wendden de leerkrachten aan de rol van de ouders binnen de school. Met hun inzet bleek er bij activiteiten veel meer mogelijk. Bij de kerstviering met een levende kerststal, de afscheidsavond van klas 6 en

De statige gang in het gebouw van de Sint-Petrusschool in de jaren twintig

KLASSE: 5/6 : 19 57-19 58

Volgsnummer	NAMEN DER LEERLINGEN	VOORNAMEN
1	Tobias	Luim
2	de Bakke	Rees
3	Formes	Rees
4	de Bakke	Freddie
5	Buysman (over)	Wim
6	Blons	Albert
7	v. Eyfeld	Cor
8	v. Grass	Wijbrand
9	Hilsona	Wim
10	Freddy vd. Hyezen	Freddy
11	v. Klooster	Herbert
12	Kloosterman	Joosje
13	Kraaij	Simon
14	de Lammens	Roos
15	de Pater	Tom
16	Paasman	Rees
17	de Veld	Rees
18	Kraaij	Wim
19	de Pater	Wim
20	de Pater	Wim
21	v. de. Bogaert	Wim
22	v. de. Bogaert	Wim
23	de. Bogaert	Bennie
24	de. Bogaert	Wim
25	de. Bogaert	Wim
26		
27		
28	v. Brussel	Wim
29	de. Bogaert	Wim
30	v. Groenewegen	Wim
31	v. de. Kooij	Wim
32	Mensel	Wim
33	Moedermans	Bennie
34	de. Bogaert	Wim
35	de. Bogaert	Wim
36	v. de. Schout	Wim
37	de. Bogaert	Wim
38	de. Bogaert	Wim
39	v. de. Bogaert	Wim
40	de. Bogaert	Wim
41	de. Bogaert	Wim
42	de. Bogaert	Wim
43	de. Bogaert	Wim
44	de. Bogaert	Wim
45	de. Bogaert	Wim
46	de. Bogaert	Wim
47	de. Bogaert	Wim
48	de. Bogaert	Wim
49	de. Bogaert	Wim
50	de. Bogaert	Wim

De klassenlijst van de gecombineerde klas 5/6 (1975-1958) in het eerste jaar van Henk van Poecke

schoolreisjes leverden de ouders een belangrijke bijdrage. En niet onbelangrijk: op aandrang van de ouders werd de "corrigerende tik" afgevoerd als pedagogisch middel. Ter overdenking: pas in 1982 zou het Europese Hof lijfstraffen voor kinderen zonder toestemming van de ouders verbieden. Voor de leerlingen veranderde er ook langzamerhand het een en ander zoals een verbeterde didactiek.

Klas met 54 leerlingen

De nieuwe tijden zorgden voor een toenemende taakverzwaring van de leerkrachten. Voor Van Poecke die naast zijn taak als schoolhoofd een combinatieklas had, kon dat betekenen dat hij soms les moest geven terwijl hij in de deuropening tussen twee lokalen stond om de 54 leerlingen te kunnen bereiken. Met na schooltijd nog een aantal nevenfuncties: magazijnhouder voor schoonmaak- en lesmateriaal, tuinman en soms toiletten-schoonmaker als de jongetjes te vaak hun richtingsgevoel waren kwijtgeraakt. Zijn regelmatig terugkerende taak op zondag was het glaswerk opruimen van door jonge voetballertjes ingeschooten schoolruiten op het schoolplein.

Zuster Richarda

De zorg om de katholiciteit van de school speelde ook een rol bij de fusie van de jongens- en meisjesschool in 1970. In het hele land maakten de aparte jongens- en meisjesschool inmiddels plaats voor gemengde scholen en ook in Diemen stond dat te gebeuren. De *Dochters der Liefde van de H. Vincentius a Paolo* die in 1932 hartstochtelijk door pastoor Lassance naar Diemen waren gehaald en jarenlang verantwoordelijk waren voor het meisjessonderwijs aan de *Sancta Mariaschool*, waren niet meer

Klassenfoto eind jaren vijftig met Henk van Poecke (foto Peter Voorhuijzen)

Het schoolcomplex in 1960 (foto Gemeentearchief Diemen)

van de moderne tijd. Maar Van Poecke had altijd goed contact gehouden met de zusters. Af en toe trachtte hij Zuster Zoë van de Sint-Jozefschool voor kleuteronderwijs en “gezegend met een daverend stemgeluid” te bewegen tot een toontje lager. Sommige kinderen kropen diep in hun schulp door het stemvolume van “Sergeant-majoor” Zuster Zoë. Het kon aanleiding zijn voor ouders om voor de openbare school te kiezen en Van Poecke kon elke leerling gebruiken. Zuster Richarda, het hoofd van de meisjesschool *Sancta Maria*, nam de zesde klas voor haar reke-

Henk van Poecke in 1981 bij de deur van het nieuwe gebouw van de Sint-Petrusschool aan de Ouddiemerlaan 106

ning. Later zou Van Poecke beamen dat de fusie er echt niet zonder slag of stoot was gekomen en dat in Diemen de nieuwe situatie met jongens en meisjes in één klas aanvankelijk op veel kritiek stuitte. Voor Van Poecke zelf betekende de samenvoeging wederom een niet geringe taakverzwaring. Met een groot gevoel voor verantwoordelijk voor het goede functioneren van de school acteerde hij van tijd tot tijd ook als tuinman, klusjesman en conciërge naast zijn reguliere directie- en onderwijstaken. Het ging om werkzaamheden waarvoor simpelweg geen geld voor was om personeel aan te trekken.

Ouddiemerlaan 1981

Henk van Poecke nam in 1985 afscheid van de Sint-Petrusschool. De school was toen al in juni 1981 verhuisd van de Schoolstraat naar de Ouddiemerlaan

waar in het “nieuwe” centrum van Diemen een modern schoolgebouw was neergezet. De nieuwbouw was het levenswerk van Henk van Poecke, waar hij heel veel energie in had gestoken. Gesprekken met het bisdom, het kerkbestuur, de gemeente en ook nog in Den Haag bij het ministerie leidden uiteindelijk tot toestemming om te bouwen. Ook was hij zeer nauw betrokken bij de vormgeving van het gebouw. Samen met collega's maakte hij in de avonduren een maquette van het nieuwe schoolgebouw. Van Poecke liet met een gerust hart een school achter die diep verankerd was in het dorp Diemen. Het schoolbestuur hoefde ook niet buiten de deur op zoek naar een opvolger. Leraar Hans Hornstra nam de taken over. In 2014 is hij nog steeds hoofd van de Sint-Petrusschool, hoewel hij zeer binnenkort met pensioen gaat.

Henk van Poecke overleed op 30 september 2008 op 78-jarige leeftijd.

Met dank aan de heer Hans Hornstra, hoofd van de Sint-Petrusschool voor het beschikbaar stellen van beeldmateriaal uit het archief van de oude Sint-Petrusschool.

Literatuur

- **Cuijpers**, John, Taco ten **Dam**, Ivo **Heemskerk** e.a. (red.): *Het katholieke hart van Diemen; honderd jaar Sint Petrus' Bandenkerk 1910-2010*, Sint Petrus' Bandenkerk / Historische Kring Diemen, Diemen, 2010.
- **Gelder**, Ronald van & Henk van **Poecke**: *emailcorrespondentie* van 31 maart 2006 tot 6 augustus 2006.
- **Hornstra**, Hans: *Ex-directeur Sint-Petrusschool overleden*, in: **Diemer Nieuws**, 9 oktober 2008.
- **Mens**, Noor van: *De Rooms-katholieke scholen van Diemen*, in: **Historische Kring Diemen** (HKD), jrg. 19, nr. 2, 1995, p. 10-11.
- **Schipper**, Ton & Frits **Reurekas**, *De lange weg van ganzenveer - via griffel, potlood en kroontjespen - naar ballpoint*, in: **Het Rooms-katholieke onderwijs in Diemen**, 2002 (interne publicatie).
- **Veeken-van Breukelen**, E. van der: *Van Schoolstraat / Burg. Bickerstraat naar Ouddiemerlaan; een schets van het onderwijs in Diemen tussen 1600 en 2000*, Sint-Petrusschool, Diemen (interne publicatie Sint-Petrusschool).
- **Internet**: *Katholiek onderwijs*: <http://debrug.ipabo.nl/websites/Katholiek%20Onderwijs/index.html>.
- **Internet**: *Tweede Vaticaans Concilie*: http://nl.wikipedia.org/wiki/Tweede_Vaticaans_Concilie.
- **Z.a.**: *Jubilarende Petruschool behoudt identiteit*, in: **Diemer Courant**, 6 oktober 1999.

SCHOOLSTRAAT 90 JAAR

Taco ten Dam

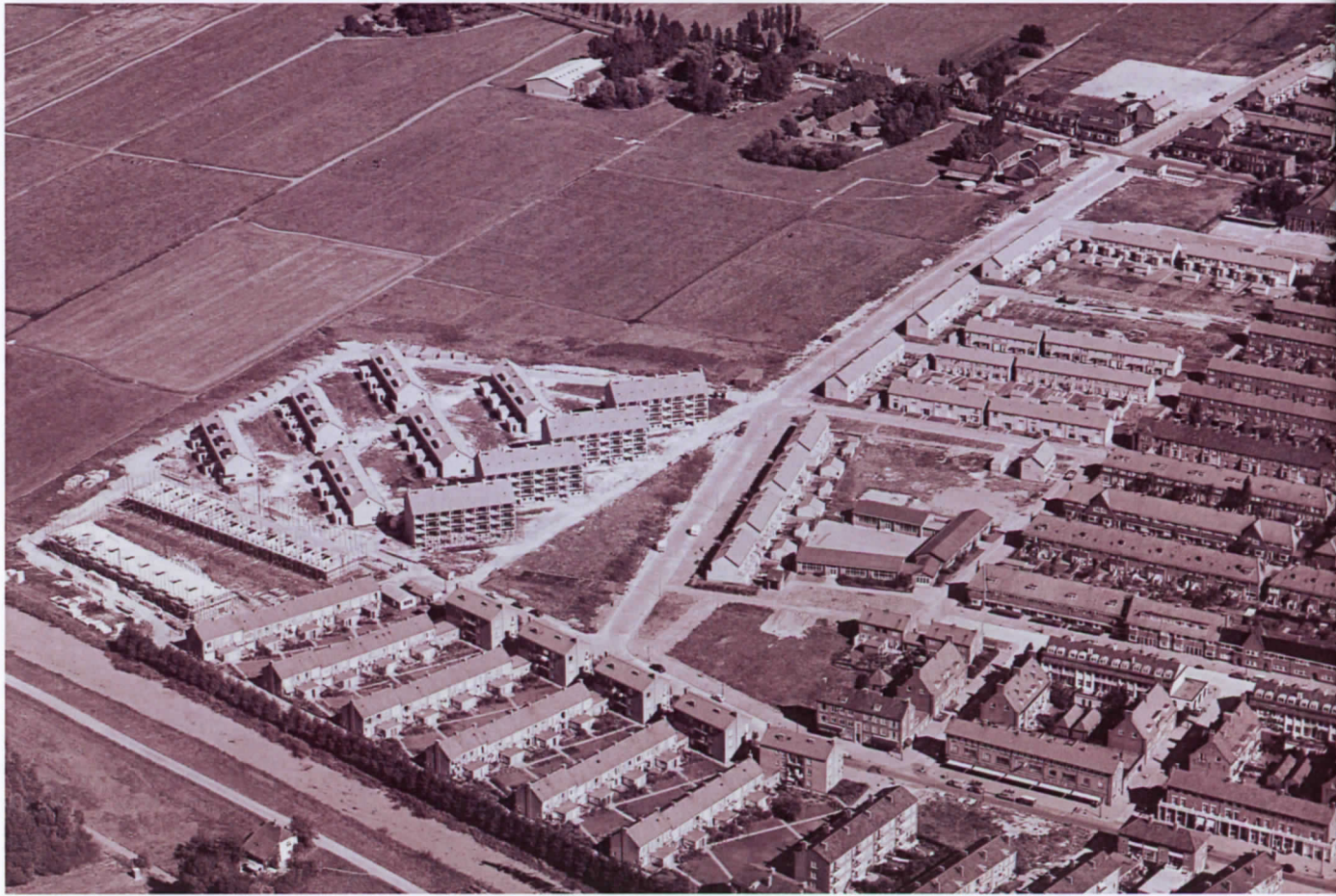
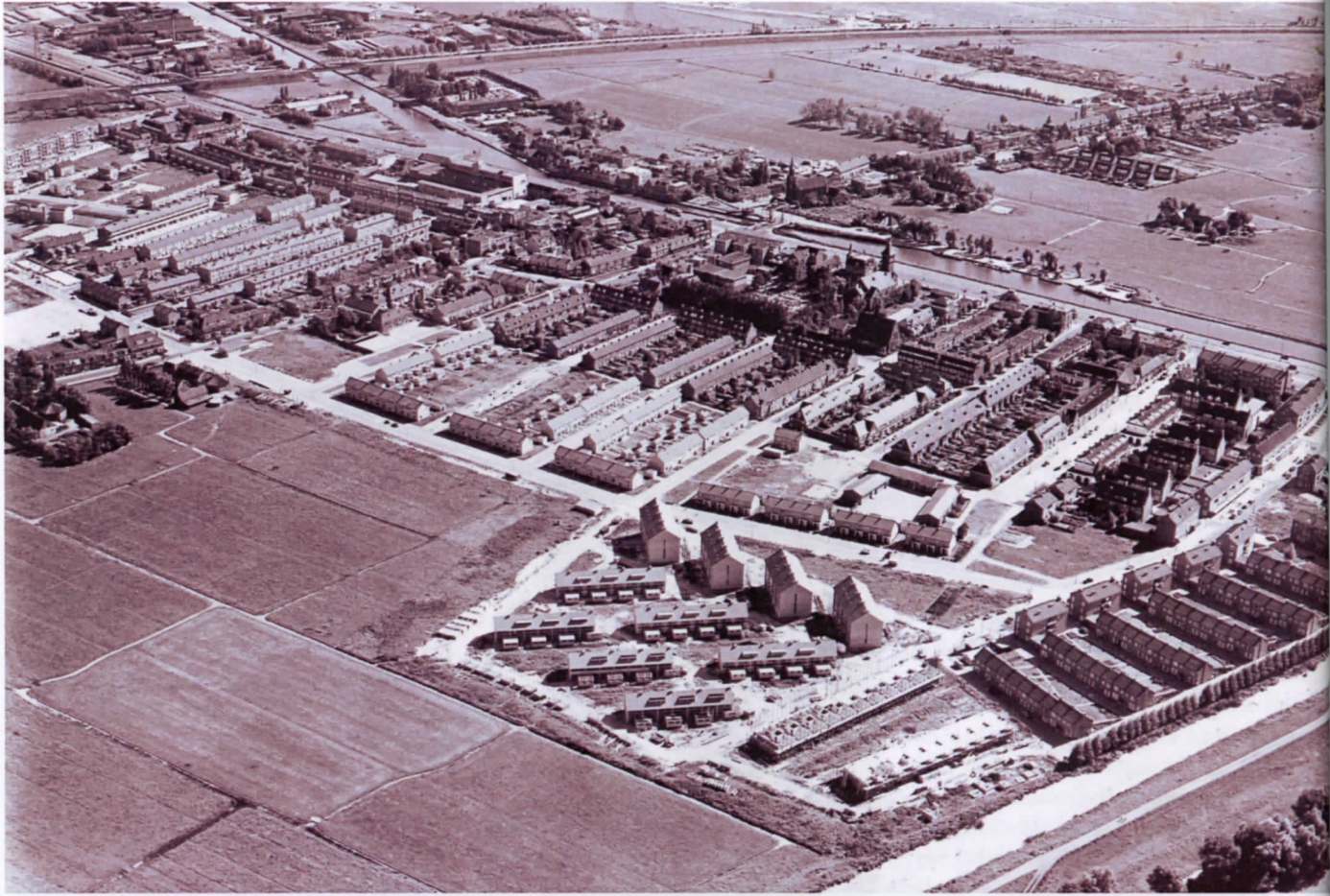
De Schoolstraat in Diemen is vernoemd naar de Sint-Petrusschool. Op 1 juli 1924 opende burgemeester jhr. Edward Bicker dit nieuwe schoolgebouw. Tot dat moment heette de straat de Bickerstraat. In december 1924 werd besloten de straat te herdopen in de Schoolstraat. Tegenover de Diemerbrug kreeg de pas aangelegde nieuwe straat de naam Bickerstraat. De gemeenteraad nam tien jaar de tijd om de nieuwe straatnamen officieel te bekrachtigen. Op 3 maart heette de huidige Schoolstraat ook echt zo en werd aan de nieuwe Bickerstraat de functie van de naamgever toegevoegd: Burgemeester Bickerstraat.

De Schoolstraat is een opmerkelijke straat in Diemen. Sinds 2003 bestaat daar het "Schoolstraatfeest". Kleinschalig begonnen als feest voor de straat, georganiseerd door een actieve groep bewoners van de Schoolstraat. Dit jaar vieren de bewoners het 90-jarig bestaan van de straat met een reünie én een feest. Tijdens de voorbereiding van het feest in 2005 ontstond het idee om alle mondelinge verhalen over de Schoolstraat schriftelijk vorm te geven. De spin in het organisatieweb en dé aanjager van de feesten is Ronald van Gelder – al 24 jaar Schoolstraatbewoner – die sprak en mailde met oud-bewoners en huidige

bewoners en verzamelde in de loop der jaren een schat aan verhalen over de straat. Ter gelegenheid van het 90-jarig bestaan van de Schoolstraat vroeg de *Historische Kring Diemen* aan Ronald van Gelder de verhalen uit te werken op papier. Het resultaat kunt u hierna lezen. Een prachtige reeks verhalen die in dit themanummer op boeiende wijze vastgelegd zijn. Meer informatie over de Schoolstraat: <http://www.schoolstraatdiemen.nl/>

Foto's van de 'Nieuwe Buurt', genomen vanuit de toren van de Sint Petrus' Bandenkerk. Op de bovenste foto uit circa 1946 is nog de open ruimte zichtbaar van de woningen die op last van de Duitse bezetter moesten worden gesloopt. De onderste foto uit de jaren '50 toont de naoorlogse wederopbouw. Onderaan het begin van de Schoolstraat met op de hoek café Mell. Van de Sint-Petrusschool ertegenover is slechts een klein stukje zichtbaar (foto's gemeentearchief Diemen/HKD)

Luchtfoto's van de wijk Diemen Centrum-West uit circa 1960, gezien vanuit het noord-westen (boven) en het westen (onder) (foto KLM Aerocarto, Luchthaven Schiphol)

HET “VAN POECKE-VELDJE”

“Wie weet waar de school in de Schoolstraat staat?” Vraag het kinderen of jong-volwassenen en ze zullen zeggen dat openbare basisschool *De Octopus* – de voormalige *Burgemeester H. Dallingaschool* – aan het Schoolpad (ook) de naamgever van de straat is; anderen zullen vermoeden dat het gymnastiekgebouw verderop in de straat, bij het Wilhelminaplantsoen, daarvoor verantwoordelijk is. De oudere garde weet wel beter. Zoek je vandaag de dag naar de school in de Schoolstraat, dan kom je bedrogen uit. Schoolstraat? Schoolweg, zul je bedoelen! In de Schoolstraat is geen spoor meer van de Sint-Petrusschool die er van 1924 tot 1991 heeft gestaan. In 1924 werd de school voor katholieke jongens en meisjes door deken Bom, in aanwezigheid van burgemeester Bicker, ‘gedoopt’; in 1991 werd de school na 67 jaar trouwe dienst door de hamer gesloopt. Een ‘nieuwe’ Sint-Petrusschool staat sinds 1981 aan de Ouddiemerlaan. Alleen de naam van de Schoolstraat verwijst nog naar de oude rooms-katholieke school..

Na het Tweede Vaticaans Concilie

Op de plek van de voormalige school ligt sinds 2004 een trapveldje, waar de jeugd uit de straat en onmiddellijke omgeving graag lol trapt. Niet direct een logische verwijzing naar de oude school. Toch wel, lijkt mij. Logisch en zeker symbolischer is

haast niet denkbaar. Zo blijkt in zekere zin ook uit een beschrijving van Hendrikus Augustinus (Henk) van Poecke (1930-2008), hoofd van de Sint-Petrusschool tussen 1957 en 1985. In 2006 tikte hij op verzoek met groot plezier en voortvarendheid een tiental A4-tjes vol over het ontstaan van de toenmalige Sint-Petrusschool, de veranderende invloed van de kerk op het maatschappelijk leven na het Tweede Vaticaans Concilie en de impact daarvan op katholieke leraren, ouders en hun kinderen (zie het artikel van Taco ten Dam in dit nummer). Daarnaast typeerde hij in zijn beschrijving - als Schoolstraatbewoner, want dat was hij ook - diverse burens uit de straat kort en heel vriendelijk. Henk woonde namelijk met zijn vrouw en drie kinderen van 1967 tot 1975 op nummer 45; in het huis overigens waar jonkheer Daniël Bicker en zijn gezin vanaf 1944 tot 1967 woonden – Daan Bicker, de zoon van de zeer gewaardeerde voormalig burgemeester van Diemen jhr. Edward W.E. Bicker.

Alleen die ruiten!

Meest opvallend in Henks beschrijving van de jeugd in de straat is, dat hij talrijke malen de voetbalkwaliteiten én sportiviteit van de ‘straatjongens’ roemt. Enkele citaten ter illustratie. Zo schrijft Van Poecke over de zonen uit het gezin Verwer (Schoolstraat 57): “De zoons waren fervente voetballers. In de straat kreeg je op

De jonge schoolmeester van de Sint-Petrusschool Henk van Poecke met een van zijn jongensklassen

den duur door de geparkeerde auto's geen kans meer om een partijtje te spelen. Graag werd er dan ook verhuisd naar de speelplaats van de Petruschool. Alleen die ruiten! Dat was dikwijls op maandagochtend of zelfs zondagmiddag en -avond scherven opruimen." En: "Ook de jongens Busker (Schoolstraat 18) voetbalde graag en veel." Hij vervolgt: "Het was regelmatig noodzakelijk om niet op maandagmorgen geconfronteerd te worden met scherven die op, onder of tussen de boeken werden

aangetroffen en afspraken te maken met de voetballende jeugd. De groep Verwer en Busker was trouw aan hun belofte om, als er een ruit sneuvelde, dat even te melden. Ten slotte hielpen ze ook met het opruimen van de scherven en het dichtmaken van de gebroken ruiten." Gaat het hier voornamelijk over jongens uit katholieke gezinnen, Van Poecke had voetballertjes van niet-katholieke huize(n) ook hoog in het vaandel. Bijzonder is ook Van Poeckes aanpak van de net-niet godenzonen aan de

Luchtfoto van het begin van de Schoolstraat waar de Sint-Petrusschool 90 jaar geleden haar deuren opende. Na de sloop van de school werd op de vrijgekomen plek een trapveldje met voetbalkooi aangelegd. Een aantal enthousiaste bewoners van de Schoolstraat groetten ons op 31 augustus 2013 met een 'big 90' (foto Jonathan Mechanicus)

Diemen-zijde van voormalig Ajax-stadion De Meer: hij blijft docent en buurman, pedagogisch verantwoord maar ook meedenkend en meelevend, streng maar ook rechtvaardig. Op zoek naar een gepast compromis om zichzelf als schoolhoofd zoveel mogelijk te ontlasten van extra werk en de jeugd de ruimte te gunnen.

De holle kies tussen de kerken

Het schoolplein van de Sint-Petrusschool was dus al een voetbalveldje avant la lettre. De overgang van Sint-Petrusschool naar voetbalkooi was echter niet zo snel beklonken als het lijkt. Want na tien jaren uiteenlopende functies te hebben gehad, bleef 'de holle kies tussen de kerken' van 1991 tot 2004 ongevuld en dus braakliggend terrein. Bij de bestemming moest rekening gehouden worden met piëteit voor de begraafplaats bij de Sint Petrus' Bandenkerk, optimale beperking van de overlast voor beide kerken en omwonenden, en behoeften van de buurt. Een voetbalveldje in een kooiconstructie voldeed aan al die eisen: kinderen amuseren er zich met sport en spel, ze leren er wat sportiviteit en competitie is. Leren met anderen omgaan en met respect. Jongeren hebben een eigen plek om samen te scholen in een open, maar begrensd en sociaal gecontroleerde omgeving. En, niet onbelangrijk voor beide kerken: geen risico's op gebroken kostbare ruiten door de immens hoge hekken!

Vandaag de dag, een tiental jaren later, blijkt het voetbalveldje inderdaad een gouden greep. De straat is de nieuwe leer-schouwer. En kerken en omwonenden hebben geen klagen. Was Henk van Poecke een ziener? Zou kunnen. Hij wist in ieder geval vanuit zijn twee rollen en z'n invloeden handelwijze, school en straat met speels gemak aan elkaar te blijven verbinden. En dat is waardevol. Zullen we - als dank daarvoor - het naamloze voetbalveldje voortaan het "Van Poecke-veldje" noemen? Ik ga het doen!

“EENS IN DE WEEK NAAR HET BADHUIS”

Interview met Jasper van der Linde

“Ja hoor, ik was wel vaak vies. We speelden als kind veel buiten op het land en daar werd je behoorlijk vies van. Zeker toen er - begin jaren dertig - nog geen rioleringsnet was en alles nog op de slootjes loosde. Als je tijdens het spelen in zo'n slootje viel, stonk je een uur in de wind. In 1934 werden de sloten rondom de Schoolstraat gedempt: de sloten tussen de Hartveldseweg, de Ouddiemerlaan, de Duikersloot langs de christelijke school (dat is nu het Schoolpad langs buurtcentrum *De Schakel*) en de Diemerkade. En werd een rioleringsnet aangelegd. We hadden thuis geen douche, maar gingen meestal eens in de week naar het badhuis aan het Javaplein. Ik woonde met mijn vader Teake, moeder Japke en zusje Wiepkje heel fijn op Schoolstraat 13, een van de oude huisjes aan het begin van de Schoolstraat. Die huisjes zijn in de jaren tachtig gesloopt. We kwamen in 1930 uit Friesland - ik was elf - en verhuisden naar de Diemense Prins Hendrikkade aan de andere kant van de Weespertrekvaart. De huurprijs was daar f 7,50 per week, maar omdat Schoolstraat 13 twee kwartjes per week goedkoper was (26 gulden per jaar), besloten mijn ouders het jaar daarop naar de Schoolstraat te verhuizen. Mijn vader was timmerman van beroep en in tijden van crisis moest je geen geld verkwisten.”

Zuilenstrijd

“Toen wij er kwamen wonen, bestond de Schoolstraat eigenlijk alleen uit 13 oude woninkjes die begin 1900 gebouwd waren, de Petruschool aan de overkant en twee kleine huisjes, waarvan één bewoond werd door de koster van de katholieke kerk. De eerste drie oude huisjes aan onze kant waren iets ruimer van opzet dan de andere tien. In de huisjes woonden diverse ambachtslieden, kooplui, dagloners en handelaars. Ze hadden het niet breed. Verder om ons heen veenland, diverse boerderijen en grazend vee. Aan het eind van de straat liep een sloot - nu: in het verlengde van het steegje tussen huizenblok 1 t/m 25 en 27 t/m 33. Een boerenhek zorgde ervoor dat je het eind van de straat herkende en niet doorliep of doorfietste, en in het water viel.

Spelen deed je ook veel op straat. Met mijn vriendjes en buurtjes Piet van Es (van nummer 9) en Gerrit van Leeuwen (nummer 7) had ik altijd erg veel lol. We knikkerden samen, maar ook met andere buurjongetjes. Als ze katholiek waren, zoals de jongens van Van Beek en Slokker, kon dat alleen als er geen katholieke volwassenen in de buurt waren, zoals het strenge allereerste hoofd van de Petruschool Schneider. Dan mochten ze niet met ons spelen, omdat wij van een andere kerk waren! Mijn ouders waren doopsgezind, hoewel we daar in de praktijk weinig aan

deden. Soms werden we ook wel uitgescholden voor ‘protestantse kikkers’, ‘christelijke joden’ of ‘christenhonden’. En zij weer voor ‘roomse papen’ of ‘katholieke bokken’. De zuilenstrijd was toen duidelijk in volle gang.”

5000 bezoekers per weekend

In 1931 opende ook het Diemense *Lunapark* zijn poorten (zie het artikel in dit nummer van Will Bulterman en Ellen van Meurs). “In mijn straat was het wagenpark, waar de wagens van de uitbaters van de kleine dertig attracties stonden. Ik mocht na school - om vier uur was ik uit - gratis het park in, omdat ik meewerkte bij de *Scheepjesmolen*. Daar hielp ik met het innemen van de toegangsbonnetjes. Toegang tot het park was volgens mij een dubbeltje of kwartje. De *Scheepjesmolen* stond op het weiland in het verlengde van de Schoolstraat. Het eerste jaar van het *Lunapark* was een doorslaand succes - 5000 bezoekers per weekend was heel gewoon. De uitbaters konden het zich daardoor dan ook permitteren om massaal in de Jan Bertsstraat te gaan wonen - waar ook de hoofdingang van het park was. Het jaar daarop spatte de boel uiteen en ging het *Lunapark* failliet. Het feest was over. De crisis was niet te beteugelen. Heel verdrietig. Die ontspanning deed de mensen toch zo goed.

Straatbewoners voor de ingang van de Sint-Petrusschool. Vlnr. (staand): mw. Japke van der Linde-Jagersma, de moeder van Jasper en Wiepkje (Schoolstraat 13) en mw. Van Es (de moeder van Manus, Piet en Gerrie, Schoolstraat 9). Vlnr. (geknield): Jasper en Wiepkje van der Linde (Schoolstraat 13) en Gerrie en Manus van Es (Schoolstraat 9) (foto fam. Van der Linde).

Krijgsman tussen 1932 en 1956 op nummer 31¹

EMIGRATIE NAAR HET BUITENLAND

“Mijn vader Cor Krijgsman (1905) en moeder Miep Krijgsman-Bakker (1907) woonden in de Javastraat, in de Indische buurt te Amsterdam. Ze trouwden in 1932 en werden door een advertentie erop attent gemaakt dat je ook leuk in Diemen kon wonen. Belangstellenden werden bovendien lekker gemaakt met een korting – je hoefde de eerste twee maanden geen huur te betalen. In datzelfde jaar zijn mijn ouders verhuisd naar de Schoolstraat 31¹; in 1937 verrees tegenover hun bovenwoning de Bethlehemkerk. Dus hadden ze toen geen uitzicht meer op de Ouddiemerlaan en weideland richting Muider, maar weer wel op een karakteristieke kerk in Amsterdamse School-stijl!

Iedereen versleet mijn ouders voor gek, toen ze de stad uitgingen, want verhuizen uit Amsterdam werd gezien als emigratie naar het buitenland! Maar mijn ouders hebben er nooit spijt van gehad dat ze naar Diemen zijn verhuisd. Ze hebben er 24 jaar heerlijk gewoond – tot 1956. Toen verhuisden we met zijn allen naar de Prinses Margrietstraat in Diemen. Met zijn allen, dat was ikzelf, geboren in 1940, en mijn broer Rino (Marino) van 1943 en zus Suus (Antonia Johanna) van 1945. Vanaf 1951 hoorde ook Timmy, de hond, bij ons gezin. Iedereen was dol op hem.”

Onverklaarbaar bewoonde woningen

“De Schoolstraat is in de loop van die vierentwintig jaar dat mijn ouders en wij er woonden wel ingrijpend veranderd. Toen mijn ouders er kwamen wonen, had je enkel de Petruschool (1924) aan de overkant van de straat en aan weerszijden oude huisjes. De huisjes aan onze kant – nummers 1 t/m 25 – zijn van rond de eeuwwisseling; mijn vader noemde ze de “onverklaarbaar bewoonde woningen”.

Daarna kreeg je een steeg en ons woonblok. Ik herinner me klompenmaker Van Beek van nummer 23 – er hing een grote klomp in de steeg – de familie Van der Linde (op 13) en de oliehandel van Van Es, op nummer 9. Iedereen kende wel Manus van Es, de olieman.

Op de hoek met de Hartveldseweg zat *café Van der Meer* (nu *café Mell*). Het huizenblok genummerd 27 t/m 33, waarin dus het huis van mijn ouders (nummer 31), was in 1932 net gereed; er zat toen geen douche in! Toen men de Bethlehemkerk bouwde (1936-'37), is ook de Schoolstraat in noordelijke richting verlengd. Er verrees in 1937 een huizenblok aan de westkant (37 t/m 59) in ‘licht’ Amsterdamse School-stijl en in 1948 een huizenblok aan de overkant (12 t/m 34), de zogenaamde ‘Gouden Rand’.

Directe burens in ons eigen blok waren de families Mol (33²), Simons (nummer 33), de Bruin (27¹) – de eigenaar van ons huizenblok – Kalse (25) en Voorwinden (27 huis). Mijn broer speelde veel met Aye en Gerrit Simons, die onder ons woonden; ze waren zonen van Arend Simons, een van de architecten van ons woonblok. Ik speelde graag met mijn hartsvriendinnetje Hanny Kalse en met Beppie van der Meer van het café op de hoek. Wat we deden? Spelletjes als ‘Ik verklaar de oorlog’ en ‘slagbal met rondjes’. We vingen ook stekelbaarsjes en salamanders in de Weespertrekvaart. Omdat de salamanders wel gevoed moesten worden, zochten we elke dag wormen achter de heg bij de Bethlehemkerk.”

Cora Klardie-Krijgsman woonde van 1940 (haar geboortjaar) tot 1956 (haar 16e) op nummer 31¹. De huizen in de straat met nummers 27 t/m 33 werden in 1932 opgeleverd.

Dammann tussen 1934 en 1949 op nummer 27

GEHUWD MET EEN NOG LEVENDE ‘FOUTE’ RIJKS DUITSER

Interview met Trijntje Voorwinden-de Haan

“De hoedanigheid van Nederlander wordt bij deze verleend aan Max Dammann, geboren te Dessau (Duitsland).” Met deze woorden wordt Max Dammann in 1956 officieel genaturaliseerd. Wel laat voor een man die in 1924 vanuit zijn vaderland naar Nederland is geëmigreerd en in 1930 in Rotterdam trouwt met Rotterdamse Alie Voorwinden (1908).

Max Dammann en Alie Voorwinden
(foto fam. Voorwinden)

Alie is de zus van Arie Voorwinden (1913), een collega van Max bij de firma *Rath & Doodeheefver* in Schiebroek. *Rath & Doodeheefver* is de eerste behangselpapierfabriek in Nederland en Max is vanwege zijn expertise als behangdrukker in Duitsland verzocht zijn vakkennis in te zetten voor de Nederlandse fabriek. Max leert Alie via Arie kennen. Alie en Max zijn beiden 22 als ze trouwen; Alie is een puur Nederlandse vrouw en Max is – zoals dat toen heette – een ‘Duitsch onderdaan’. Hij heeft zich nog niet laten naturaliseren, omdat dat maar liefst tweehonderd gulden kost en dat is in de crisistijd een behoorlijk bedrag. Hij kan als behangdrukker dat geld beter gebruiken voor de verhuizing met Alie richting Amsterdam, omdat het succesvolle *Rath & Doodeheefver* in 1934 een nieuwe fabriek in de Watergraafsmeer neerzet, aan de Duivendrechtsekade. En daar zal hij gaan werken – net als zwager Arie trouwens.

Huize Dammann

Max en Alie verhuizen naar Diemen, Schoolstraat 27. Ze wonen er heel prettig, totdat de Tweede Wereldoorlog uitbreekt. Dan wordt Max opgeroepen voor de Duitse militaire dienst. Hij kan als soldaat in 1942 nog het huwelijk van Arie en Trijntje de Haan (geboren in Abcoude, 1921) meemaken, maar dan wordt hij naar het Oostfront gestuurd. Hij vecht mee tegen het Rode Leger in de beruchte Slag om Stalingrad, die in augustus 1942 begon. In de wereldgeschiedenis staat deze slag bekend als “Duitslands Waterloo”. De slag duurde zes maanden en had in zekere zin uitsluitend verliezers. De Sovjetlegers telden 750.000 doden, gewonden en krijgsgevangenen – op 1,7 miljoen manschappen – en 40.000 burgerslachtoffers; de Duitsers en hun ‘alte Kameraden’ (Roemenië, Italië, Hongarije en Kroatië) telden 740.000 doden en gewonden en 110.000 krijgsgevangenen – op 850.000 manschappen. In februari is de Slag om Stalingrad door Hitler verloren en geeft het ingesloten Duitse leger zich over. Heeft Max deze massaslachting overleefd? Het Duitse leger meldt uitsluitend dat Max nog vermist is.

In 1945 komt het verlossende woord van het *Rode Kruis*: Max leeft nog. En dat mag een groot wonder heten. Hij is vanaf 1943 krijgsgevangene van de Sovjets geweest: en van de genoemde 110.000 Duitse en geallieerde krijgsgevangenen zijn er slechts 6.000 teruggekeerd. De rest kwam om het leven door dodenmarsen en de zware omstandigheden in de Russische goelags.

Max Dammann keert doodziek en met hongeroedeem van het slagveld terug naar zijn geboortestad Dessau (in de Duitse staat Anhalt). Vreugde bij zijn familie in de Schoolstraat; dat zou je denken! Er zijn echter grote problemen. Nederland zet massaal Duitsers uit en Max mag Nederland al zeker niet in als Duitse Oostfrontstrijder. Bovendien mag Alie van de Nederlandse overheid niet meer in de Schoolstraat wonen; ze is immers gehuwd met een nog levende ‘foute’ Rijks Duitser. Max en zij hebben dus feitelijk geen dak meer boven hun hoofd.

Huize Voorwinden

Arie en Trijntje mogen in 1942 na hun huwelijk in de Jan Bertsstraat 14¹ in Diemen gaan wonen. Om de hoek van de Johan van Soesdijkstraat. Een ‘besmette’ woning, dat wel. Op 29 april 1942 moesten de bijna honderd joden in Diemen gedwongen verhuizen naar Amsterdam – ook de joodse bewoners van de Jan Bertsstraat 14¹. (Zie ook kader).

Arie en Trijntje – inmiddels met twee koters – hebben de oplossing wel bedacht en leggen die aan Alie voor. Ze is al door zulke

Wit laken uit het raam

De Duitsers hebben in 1944 alle huizenblokken van de Diemerkade tot aan de Jan Bertsstraat – oneven zijde – gesloopt ten behoeve van een schootveld. De even zijde – inclusief de woning van Arie en Trijntje Voorwinden, nummer 14 – is gespaard gebleven. In dat jaar is er een razzia voor ‘Arbeitseinsatz’ van (jonge) mannen en is er geen ontkomen aan voor wie thuis is of rondom de woning binnen het afgesloten gebied.

Door het schootveld kan Arie vanaf *Rath & Doodeheefver* op de Duivendrechtsekade zijn eigen huis in de Jan Bertsstraat redelijk goed zien. Zeker als hij wat dichterbij komt. Bij onraad zou Trijntje een wit laken over de vensterbank uit het raam hangen, om Arie in geval van nood te waarschuwen, dat er iets mis is. Trijntje heeft dat op die dag van de razzia gedaan – het was mooi weer, dus het viel de Duitsers niet op dat zij als waarschuwing de schone was buiten hing! Arie en mannen uit de buurt die hij nog kan waarschuwen, hebben deze ‘fuik’ kunnen ontlopen.

diepe dalen gegaan, moest zien te overleven in uiterst onzekere omstandigheden en wordt nu in hun ogen ook nog eens onrechtvaardig behandeld. Ze geven het huis Jan Bertsstraat 14¹ op en huren Schoolstraat 27 als hoofdbewoners; Alie wordt dan onderhuurder. En zo is het vanaf augustus 1945 gegaan.

Maar Alie laat het er zo natuurlijk niet bij zitten, ondersteund door Arie en Trijntje. Max is inderdaad nog geen Nederlander, maar ze zijn al jaren getrouwd en hij heeft als ‘Duitsch onderdaan’ nooit iets fouts gedaan tegen de Nederlanders of de Nederlandse staat. Als hij iets fouts heeft gedaan, is het in Rusland geweest. Hij is volgens de Nederlandse wet strikt gesproken geen ‘foute Duitser’. Op deze manier maakt ze dit dan ook kenbaar aan de Nederlandse overheid. Haar verzoeken om heroverweging hebben als bijlagen een brief van de burgemeester van Diemen, brieven van notabelen uit Diemen en handtekeningen van alle collega’s van *Rath & Doodeheefver*.

De gezondheidstoestand van Max verbetert zo, dat hij in 1948 zich met zijn vrouw en schoonfamilie in de Schoolstraat kan en mag herenigen. Dat is natuurlijk een groot feest – ook al zijn ze daar klein behuisd. Een jaar lang hebben ze ‘t daar met vier volwassenen en (inmiddels) drie kleine kinderen ‘uitgehouden’. In 1949 krijgen Alie en Max van gemeentewege toch een woning toegewezen: aan het voormalige schootveld in de Jan Bertsstraat 24¹, het huis in het midden van de straat met het balkonnetje en de puntgevel. In 1956 krijgt Max de koninklijke boodschap van hare majesteit Koningin Juliana aan de Staten Generaal. Max Dammann is eindelijk genaturaliseerd Nederlander!

In 1956 vertrekken Arie en Trijntje – met nog eens twee kinderen, nu dus vijf – uit de Schoolstraat en krijgen datzelfde jaar hun laatste kind in de Prinses Margrietstraat. Max Dammann kan nog dertien jaar van zijn uitgebreide familie genieten; in 1969 overlijdt hij op 61-jarige leeftijd.

Interview met Trijntje Voorwinden-de Haan (1921). Zij woonde van 1945 (vanaf haar 24e) tot 1956 (haar 35e) op het adres Schoolstraat 27.

Plasschaert tussen 1938 en 1979 op nummer 41

“ZIT DAT PLANKIE NOG STEEDS LOS?”

Interview met Ed Plasschaert

Toen Eduard Plasschaert en ik elkaar in 2006 ontmoetten, wist ik dat hij in de Schoolstraat op nummer 41 had gewoond. Hij was er in 1944 in de hongerwinter geboren; als zesde en laatste kind van zijn ouders. Vader Eduard en moeder Nel Plasschaert-de Buhr, opa Emiel Plasschaert en de eerste kinderen waren er in 1938 gaan wonen, toen het huis net was opgeleverd. Ed heeft er - in een wisselende gezinssamenstelling - tot 1972 gewoond, dus 28 jaar; de laatste zes ook met echtgenote Ellen Schuit en hun eerste zoon Remco.

Ikzelf woonde sinds 1990 op nummer 41. Met Anne Elzinga, mijn dochter Zosha (1990), zoons Samuel (1993) en Chaim (1996). Ed was, toen ik hem ontmoette, natuurlijk heel nieuwsgierig naar de staat van zijn geboortehuis. Ik vertelde hem vol trots dat Schoolstraat 41 nog steeds een pronkjuweeltje was. Van buiten tot binnen. De opvallende topgevel - een van de twee zogenaamde puntgevels in het rijtje huizen aan onze kant - en de originele diepliggende voegen in de muren aan de buitenkant. En in het interieur kenmerken van de Amsterdamse School-stijl: glas-in-lood in de haldeur en in de schuifdeuren van de kamer-en-suite. Stijlvolle en karakteristiek getinte tegels in hal en toiletruimte; strakke gestileerde trapleuning en balustrade op de eerste verdieping. En wat te denken van de roedeverdelingen in binnen- en buitendeuren en -ramen; zelfs de schuurdeur en

schuurraam zijn geheel in stijl ontworpen! Een plaatje van een huis dus, in een huizenblok (Schoolstraat / Raadhuisstraat) - mét douches! - waar architect Dusschoten en aannemer Kamerling echt hun best op hadden gedaan!

Eysink motorblok

Toen ik Ed vertelde dat ik in de voortuin een fietsenstallinkje wilde timmeren om niet steeds met vijf fietsen door het huis te hoeven - ons huizenblok heeft geen achterom -, toonde Ed direct belangstelling om mee te helpen bouwen. En toen hij hoorde, dat ik daarvoor de voortuin wilde uitgraven om, als we naar buiten keken, niet tegen die fietsen aan te hoeven kijken, begonnen z'n ogen te twinkelen.

Hij wilde ook helpen graven, want toen hij in de Schoolstraat

Eduard Plasschaert en Daniëlle Vel-Bicker, twee oude boezemkameraadjes op de eerste reünie voor oud-Schoolstraatbewoners (2006). In Eduards hand een fotootje van toen ze beiden zo'n jaar of twee, drie waren (zie bij de ingetekende pijl) (foto archief Eduard Plasschaert)

Eduard Plasschaert jr. (1944) voor zijn oude woonhuis Schoolstraat 41, gefotografeerd in 2006. Eduard wordt omgeven door oud huisraad en onverteerd afval van vroeger van de familie Plasschaert (1938-1979); dit materiaal hadden Eduard en de huidige bewoner van het huis, Ronald van Gelder, opgegraven tijdens de bouw van een fietsstallinkje in de voortuin

woonde, gooide men nog afval en rotzooi onder de grond, in een poging om de zakkende veengrond op te hogen. Centraal afval storten gebeurde toen nog niet, laat staan het ophalen van vuilnis. Dus restafval, maar ook kapotte kachels en aanrechten, verdwenen regelrecht als puin onder de grond. En waarom ook niet (dacht men toen)?

Maar Ed had in de jaren zestig een 'domheid' begaan: hij had een motorblok van het merk *Eysink* weggekieperd, maar had daarvan achteraf spijt. Maar verder vergeten en verdrongen. We gingen samen graven in het verleden.

De oude zinken tobbe

Onze archeologische expeditie leverde aardig wat troep op: vooral lichte materialen zoals verroeste conservenblikjes, onverteerde plastic melkflessen, gebroken glazen potten en flessen, oliebliken, maar ook gebruiksvoorwerpen zoals vergane plantenbakjes en -potjes en een oude pan. Verder voederbakjes voor de duiven, die Eds broers op zolder en in de achtertuin hielden, en een oude gebutste zinken tobbe waarmee moeder Nel nog met wasbord en mangel de was op de hand deed.

Veertig jaar na dato identificeerde Ed het spul inderdaad als "afval van de Plasschaerts". Dat kon ook nauwelijks anders, want na het vertrek uit de Schoolstraat van Nel Plasschaert in 1979 - toen haar man Eduard was overleden - werd vuilnis regelmatig opgehaald en hoogden de nieuwe bewoners de grond op met kruiwagens vol zand en aarde. En de heilige graal? Het motorblok? Onvindbaar! Waarschijnlijk te massief en te zwaar om aan de oppervlakte te blijven liggen. Lichte teleurstelling, maar Ed kon het wel hebben. En na een week of drie stond een prachtig half-verzonken fietsstalling in onze voortuin.

De zoldertrap

We maakten in die tijd ook een afspraakje met Ed en zijn vrouw Ellen om 'hun' oude huis nog eens te komen bezichtigen - ruim veertig jaar na hun vertrek uit de Schoolstraat. Het bezoek maakte allerlei herinneringen los. Als Ed de zoldertrap oploopt, roept hij ineens: "Verrek, zit dat plankje nog steeds los?" (Hij doelt op een plankje dat 'rechtstandig' onder de eerste traptree naar zolder staat, nou ja, behoort te staan.) "Ja", antwoord ik, "uit een soort van behoud van authenticiteit van het huis heb ik dat plankje onder die tree nooit vastgemaakt - het zat ook los toen ik hier in 1990 ging wonen. Ik geef toe, wel onhandig dat-ie telkens naar voren valt, als je naar boven loopt, maar ja, het is een ritueel geworden als ik de zoldertrap oloop."

"Zal ik je eens wat sterks vertellen over datzelfde plankje?," zegt Ed. "Daarachter verborg mijn vader in de oorlog zijn radio. En wat gebeurt er? Tijdens een inval in ons huis stormt de *Sicherheitsdienst* naar boven, de zoldertrap op, op zoek naar mijn vader. Hij was niet thuis. De eerste van het stel tikt met zijn zware laars tegen het plankje, het valt naar voren.... We kijken verschrikt en vrezen het ergste, maar de man bukt, pakt het plankje vast en zet het recht onder de traptree neer en roept: 'entschuldiging', loopt vervolgens snel door naar boven en vindt daar niet wat ie zoekt. Zonder prooi of buit verlaten ze ons huis weer! Een nette mof, zou je bijna denken!!"

Een prachtig ontworpen huis dus, waarin zelfs een plankie sterallures mag ontwikkelen en de kans krijgt om te schitteren!

Interview van Ronald Sem van Gelder (geb. 1956 en sinds 1990 woonachtig op nummer 41) met Antonie Eduard Marie (Ed) Plasschaert (geb. 1944). Ed woonde tussen 1944 en 1972 op nummer 41

Israëls tussen 1938 en 1940 op nummer 43

TELEFOONGESPREEKEN COCKY ANDERSON-KOLUMBIS EN RONALD VAN GELDER

Auschwitz, 14 september 1942

November 2013

- "Ha Ronald, je spreekt met Cocky Anderson-Kolumbis. Ik begrijp van mijn broer Ernst dat je meer wil weten over het joodse gezin Israëls. Dat in de oorlogsjaren op nummer 43 in de Schoolstraat woonde. Over die bewuste septemberavond in 1942 - dus maar liefst 71 jaren geleden. Ik stond toen - ik was 14 jaar oud - op de stoeprand en hoorde vreselijke herrie in de straat. Geschreeuw, dramatisch gehuil. 't Was de moeder van m'n zevenjarige buurmeisje Astrid - die ging enorm tekeer; ik zag dat haar man Marcus, dochter Astrid en zijzelf zich hevig verzetten en door Duitsers hardhandig werden meegenomen.

Ik stond verstijfd, ik was ontsteld - buiten was het koud. Een buurvrouw - ik weet niet precies meer wie - zag het ook gebeuren. Ik begreep er niets van, maar 't maakte heel veel indruk op me; ik vroeg me van alles af, wist echter dat ik als kind niet op antwoorden moest rekenen. Als kind word je overal buitengehouden. Er gebeurt veel om je heen wat je niet begrijpt en nu trouwens nog steeds niet. De wereld was gek geworden. Eigenlijk heb ik er sindsdien met niemand over gesproken. Terwijl het toch zo'n enorme indruk op me maakte. Je houdt het stil - 't is gestold verdriet. Onbegrijpelijk achteraf. Ik heb me laten vertellen dat het gezin kort daarna via Westerbork naar Auschwitz is weggevoerd en daar vermoord. Alleen omdat ze joods waren! Vreselijk. Hun al wat oudere zoon Freddy was een jaar of 18; voorvoelde hij wat er zou gebeuren? Hij was toen niet thuis, wist te ontkomen en vluchtte naar het buitenland. Hij heeft de oorlog overleefd. Freddy was een vriend van mijn oudere broer Karel Johannes - we noemden hem 'Kapi'. Freddy en Kapi waren leeftijdsgenoten, deden veel samen en gingen destijds vaak met de fiets erop uit. Naar mijn oom in Brabant bijvoorbeeld. Ik heb nog foto's van ze, met de fiets onderweg. Dat Freddy de oorlog heeft overleefd is mij destijds wel ter ore gekomen, maar meer weet ik eigenlijk niet. Mijn vier-jaar oudere broer Kapi - hij overleed in 1994 op 71-jarige leeftijd - heeft 't er met mij niet meer over gehad. Ook mijn jongere broer Ernst weet er jammer genoeg niet méér van. Hij was 9 in 1942. Dus meer kan ik je niet vertellen. Heb ik je hiermee wel kunnen helpen?"

- "Geweldig bedankt Cocky, ik ga het verder uitzoeken."

December 2013

- "Hallo Cocky, je spreekt met Ronald uit de Schoolstraat. Ik heb wat informatie over het gezin Israëls, vader, moeder en Astrid. Er wordt wel iets meer duidelijk. Wat ik nu weet, is dat vader Marcus Sander Israëls, moeder Maria Israëls-de Beer en hun zevenjarige dochter Astrid op 9 september 1942 inderdaad naar Westerbork zijn getransporteerd en op 11 september naar Auschwitz. Allen zijn daar op 14 september omgebracht, volgens de bron: joodsmonument.nl."

- "Vreselijk als het daar zo zwart op wit staat. Verschrikkelijk als je weet wat er met hen gebeurd is. Dat ik daar op een of andere manier getuige van ben geweest! Nu na zovele jaren, zelfs de enig overgebleven getuige. Wat ikzelf helemaal zo erg vind, is dat niemand het verhaal kent."

- "Ik ben je daar echt bijzonder dankbaar voor Cocky, want door deze vreselijke geschiedenis te vertellen en te achterhalen, komen die onschuldige mensen weer 'een beetje tot leven'. Krijgen ze

Freddy Israëls (l) en Karel (Kapi) Kolumbis jr. rusten uit tijdens een fietstocht naar Brabant (foto fam. Kolumbis)

hun welverdiende plek in de geschiedenis van het leven. Waar ik trouwens verder achteraan wil, is het gegeven - op joodsmonument.nl - dat hun laatste woonadres **niet** Schoolstraat 43 in Diemen zou zijn geweest. Maar de Vondellaan 39 in Baarn! Vreemd toch?"

- "In Baarn? Staat er ook bij wanneer dat dan geweest zou zijn?"

- "Neen, wel dat één kind dat nog thuis woonde de oorlog heeft overleefd ..."

- "Ja, dat is Freddy natuurlijk!"

- "Lijkt mij ook - maar weet je wat ik verder via Internet ontdekte, dat Astrid (in Baarn) nog een tweede (oudere) broer moet hebben gehad. Zegt jou dat wat?"

Freddy Israëls (l) en Kapi Kolumbis in 1939 lopend langs de Zuid-Willemsvaart in Noord-Brabant (foto fam. Kolumbis)

- "Ja, ze had twee oudere broers. Zoons uit het eerste huwelijk van vader Marcus – nu herinner ik me ook weer dat Astrids vader stukken ouder was dan haar moeder .."
- "Klopt: 12 jaar ouder. Dus hij is twee keer getrouwd geweest?"
- "... en opeens ook dat hij een winkel had in de Arent Krijtsstraat in Diemen. Damesondergoed. *Maxims* of iets dergelijks was de naam van de winkel volgens mij."
- "Geweldig dat geheugen van jou. Dat maakt de legpuzzel completer. Want inderdaad was haar vader in die tijd directeur van de firma *Maxis* – een corsetindustrie. Dus dat strookt helemaal met onze gedachtegang. Dat kan geen toeval zijn, dat Diemense en Baarnse gezin zijn een en hetzelfde."
- "Alleen dat laatste woonadres, hè? Dat blijft een volstrekt raadsel. Ga je daar nog achteraan?"
- "Ja, ik laat nu ook niet meer los! Zodra ik meer weet, bel ik je weer op. Tot gauw."

Maart 2014

- "Goedemorgen Cocky, met Ronald. Heb je een momentje? Ik ben namelijk via de afdeling Oorlogsnazorg van het *Rode Kruis* weer meer te weten gekomen over het gezin Israëls. Ik heb de zaak nog niet rond hoor, maar veel is me nu wel duidelijk aan het worden. Ik ben erachter gekomen, dat Astrid het enige kind is uit de relatie tussen Marcus en Maria Israëls-de Beer. Uit zijn eerste huwelijk had vader Marcus inderdaad zoons: Israël, Jacques én ... Alfred. Alfred, Freddy genoemd, was dus een inwonende stiefzoon van Maria en stiefbroer van Astrid."
- "Dat is verrassend zeg! Dat had ik echt niet verwacht."
- "Verder was het laatste woonadres 'Vondellaan 39 in Baarn' hun laatste officieel bekende adres. Toen de Duitsers alle joden van buiten de grote steden verplichtten zich in de grote steden als Amsterdam te verzamelen, heeft het gezin zich laten uitschrijven uit Baarn. En zich laten inschrijven op de Borssenburgstraat 32 één hoog, in Amsterdam. Dit was het woonadres van Maria's broer Leendert de Beer, z'n vrouw en dochter Cato. Ze zijn daar echter niet naartoe gegaan. Marcus, Maria, Freddy en Astrid zijn ondergedoken op Schoolstraat 43. Dat is het huisadres waar ze

volgens het gemeentelijk Diemens archief van 13 september 1938 tot 14 september 1940 officieel woonden, **voordat** ze naar Baarn verhuisden."

- "**Voordat** ze naar Baarn verhuisden? Dus ze hebben twee jaren in Diemen gewoond, twee jaar in Baarn en zijn ten slotte teruggekeerd naar Diemen om onder te duiken. Ongelooflijk! Ze waren twee jaar uit Diemen weg! Als kind gaat dat echt totaal aan je voorbij. 't Waren ook heel hectische tijden. De vriendschap tussen Kapi en Freddy dateert dus al van de Diemense tijd vóór Baarn. Zijn ze via oude vertrouwde burens weer op nummer 43 terechtgekomen?"
- "Dat weet ik niet, ik heb geen idee met wie ze toen omgingen. Wel heb ik gehoord dat de bewoners die na hen nummer 43 huurden, Boebie Roelofs en zijn vrouw Ees, heel goed waren in de oorlog. Boebie was verzetsman, regelde onderduikadressen en vervalste en verzorgde bonkaarten voor onderduikers – hij was ook *zeer close* met de strijdbare Rie Keesje, van nummer 53. Het kinderloze echtpaar Roelofs liet het gezin Israëls onderduiken in hun 'eigen' huis."
- "Ik ben er helemaal beduusd van. Zijn ze verraden?"
- "Zou goed kunnen, want ook in de Schoolstraat en de achterliggende Raadhuisstraat woonden NSB'ers en col-laborateurs. Boebie is zelf in die tijd ook ondergedoken."
- "Dus het verhaal lijkt rond! Wat afschuwelijk! En wat is er met Israël en Jacques gebeurd? Want van Freddy weet ik dat hij de oorlog heeft overleefd."
- "Israël en Jacques verhuisden vanuit de Vondellaan 39 in Baarn naar een illegaal adres in de buurt van Haarlem. Jacques werd uiteindelijk tijdens zijn onderduik op een boerderij in de Haarlemmermeer gearresteerd en in december 1942 via Westerbork naar Auschwitz gedeporteerd. Daar is hij in februari 1943 omgekomen. Israël heeft de oorlog godzijdank ook overleefd."
- "Godzijdank? God zij dank? Dank? Ronald. En welke God?"

Cornelia Frederika (Cocky) Anderson-Kolumbis, geboren in 1928 woonde van 1937 (haar negende) tot 1951 (haar 23e) op nummer 51.

Keesje tussen 1937 en 1960 op nummer 53 en Kolumbis tussen 1937 en 1983 op 51 “DE AARDBOL IS ÉÉN GROOT ROTEREND KRANKZINNIGENGESTICHT”

Interviews met Ernst Kolumbis, Cocky Anderson-Kolumbis en Yvonne Eeltink-Keesje

Vader Abraham en moeder Maria Keesje-Hillebregt zijn in 1937 een van de eersten die - met de tweeling Yvonne en Elvire van zes - de nieuwe huizen in de Schoolstraat betrekken. De oneven woningen aan de westelijke zijde van de straat, voorbij de Burgemeester van Tienenweg. Ze wonen prettig aan de Zaaiersweg in Betondorp, maar gingen daar wonen toen ze nog geen kinderen hadden. Ze groeien eruit en willen met de tweeling wat groters, en voor de huurprijs van f 38,50 per maand (f 462,- per jaar) hoeven ze het niet te laten.

Naast hen - op Zaaiersweg 131 - woont het gezin van Karel en Corrie Kolumbis-Lokhorst met hun zoontjes Karel van 14 (“Kapi” genoemd) en Ernst (4 jaar), en hun 10-jarige dochter Cocky. De beide gezinnen hebben een goede verstandhouding; zelfs zo goed dat kort na Keesjes vertrek naar Diemen, vader Kolumbis aan Bram vraagt of hij er bezwaar tegen heeft, als hij met zijn gezin ook in de Schoolstraat komt wonen. Moeder Kolumbis kan namelijk niet goed aarden in Betondorp - het dorp benauwt haar, ze kan niet tegen de sociale controle daar.

En zo gebeurt het dat familie Kolumbis op nummer 51 komt wonen, naast de Keesjes op 53. En niet voor eventjes! Beide gezinnen zullen de eerstkomende ruim twintig jaar - in wisselende samenstellingen - naast elkaar blijven wonen. Dat wil natuurlijk niet zeggen, dat beide gezinnen zich volstrekt parallel ontwikkelen en alles samen delen. O nee, het zijn totaal verschillende gezinnen met andere achtergronden, levensinstellingen en visies op het leven. En de loop van hun levens zijn onvergelijkbaar. Of toch niet?

Huize Keesje

Vader Bram Keesje is journalist bij het blad van de Metaalbewerkerbond in Amsterdam en moeder Rie zorgt voor Yvonne en Elvire. De mooie donkergetinte tweeling met hun lange zwarte haren zijn opvallende en vrolijke verschijningen, mede door hun kleurrijke kleren, die moeder Rie zelf naait. Ze zijn ook erg populair en hebben veel vriendjes en vriendinnetjes, zoals buurmeisje Lydie Bicker - kleindochter van oud-burgemeester van Diemen, jhr. Edward Bicker -, Erna Braaksma van de Van Tienenweg, Cocky Kolumbis en die rossige vrolijke Netty de Baare, hun klasgenootje van de Openbare Lagere School aan de Ouderkerkerlaan. Buurjongen Tom Stoelinga komt zelfs zo vaak bij hen thuis, dat hij bijna hun broertje is. Vader en moeder Keesje voeden hun kinderen modern en vrij op; ze voelen zich sterk verbonden met de *Sociaal-Democratische Arbeiders Partij* (SDAP) en zijn politiek actief.

Actief in het verzet

Als de Tweede Wereldoorlog uitbreekt, vlucht Bram naar het buitenland. Rie staat er ineens alleen voor. Ze blijft de kinderen verzorgen, en gaat bij de Maggi-fabriek aan de Diemerkade werken om geld te verdienen. Bovendien wordt ze steeds actiever in het verzet. Ze verricht veel hand- en spandiensten, netwerkt, verzorgt (vervalste) bonkaarten en heeft onderduikers in huis. Anton van As - huurder bij de familie Keesje - geeft van de situatie een scherp ooggetuigenverslag (zie kader). De joodse kunstenares

Pentekening in januari 1931 gemaakt door kunstenares Fré Cohen van haar oude vriend Karel Kolumbis, zittend achter de piano (coll. fam. Kolumbis)

De tweeling Yvonne en Elvire Keesje (1931) met Ernst Kolumbis (1933) staande in hun midden (foto fam. Kolumbis)

Fré Cohen - vriendin van de gezinnen Keesje en Kolumbis toen ze nog op de Zaaiersweg in Betondorp woonden - zit in 1943 zo'n half jaar bij de Keesjes ondergedoken. Tot de grond haar te heet onder de voeten wordt en ze moet vluchten. Het loopt slecht met haar af: ze pleegt op een volgend onderduikadres zelfmoord, als ze verraden wordt en opgepakt.

Vader Bram voorziet aan het begin van de oorlog - als zoon van twee joodse ouders - onmiddellijk welk onheil de toekomst zal brengen. Hij weet met een boot naar Engeland te ontkomen en kan in Londen werken. Als hij hoort dat hij een betrekking kan krijgen in Nederlands-Indië, reist hij daarheen af. Het brengt hem triest genoeg niet wat hij hoopt en verwacht; als de Japanners Indië bezetten, gaat hij bij het *KNIL*, maar wordt al gauw krijgsgevangene en ingezet bij de aanleg van de Birma Spoorlijn: de hel op aarde. Dwangarbeiders langs deze spoorlijn stierven bij bosjes van uitputting en ook Bram komt na de bevrijding in 1945 meer dood dan levend bij zijn geliefden thuis uit de Oost. Ernstig verzwakt en zwaar ziek, overlijdt hij in november 1946.

Huize Kolumbis

Hoe anders verloopt het leven van de burens op nummer 51. Vader Karel Kolumbis, van Griekse origine, mag op zijn twaalfde al meewerken bij *Werkspoor*, het bedrijf waar ook zijn vader als arbeider werkzaam is. De onopgeleide, maar zeer intelligente Karel klimt bij *Werkspoor* op tot zeer gewaardeerde administrateur bij de afdeling 'Controle betalingen', hij is - zeg maar - 'financial controller'. Qua karakter is hij echter een afstandelijk man, heel

Ooggetuigenverslag van een inval bij Keesje

"Eind mei 1942 hebben wij een deel van de bovenverdieping van de woning van mevrouw Keesje gehoord. Na verloop van enige tijd heeft mevrouw Keesje wat over haar leefsituatie verteld. Ik kreeg toen de indruk dat zij een zeer moedige vrouw was. Ze riskeerde het om joodse mensen, die in een moeilijke situatie verkeerden, tijdelijk bij haar onder te brengen totdat er een andere plek voor hen was gevonden. Daar schijnt de *Sicherheitsdienst* (SD) kennis van gekregen te hebben, waarschijnlijk door verraad; die heeft toen de woning in de gaten gehouden vanachter een beschutte plek. Buren hebben gezien dat twee mannen zich vandaar verdacht ophielden. Toen ze niets zagen, hebben ze zich toegang verschaft door de deur open te breken en hebben toen het huis doorzocht. Toen zij boven ook de deuren op slot aantroffen, hebben ze ook deze met geweld opengebroken. In het slaapvertrek hebben ze de linnenkast leeggehaald, matrassen van het bed gelicht en alle bloempotten omgekeerd. De naaste buurvrouw heeft gemerkt dat er iets verdachts aan de hand was en is zo onopvallend mogelijk met de kinderwagen naar het Diemens bedrijf gegaan, waar mevrouw Keesje werkte, om haar van de situatie op de hoogte te brengen. Mevrouw Keesje was dus voorbereid op een vervelende thuiskomst."

Kruisverhoor

"Nadat ze haar woning betrad, werd ze daar meteen opgewacht door een van die mannen en moest ze naar haar woonkamer, waar ze door beide mannen werd ondervraagd. Kort erna kwam mijn vrouw thuis en moest mevrouw Keesje naar de keuken. Daarna werd mijn vrouw op dezelfde indringende snelle manier door beide mannen ondervraagd. Toen ik thuis kwam, hetzelfde. Mijn vrouw moest naar boven en mij wachten ze op. Ik stond even perplex, maar had wel snel in de gaten dat er iets mis was. Ze bevelen mij naar de kamer te gaan en ik werd daar op dezelfde manier ondervraagd. Het leek op een kruisverhoor en dat ging allemaal zo snel, je moest direct antwoord geven, ik kreeg dus geen moment tijd om even over zo'n vraag na te denken. Met mijn vrouw had ik al veel eerder afgesproken, dat als zich zoiets zou voordoen, wij zouden volhouden nergens vanaf te weten en nauwelijks contact te hebben met mevrouw Keesje. Nadat ze mij voldoende aan de tand gevoeld hadden, kon ik naar boven. Ik ben toen meteen naar de schuilplaats onder de zoldertrap gegaan om te kijken of het schuifbare deel (dus de toegang tot die ruimte) was verschoven. Dat was niet noemenswaardig en dus niet opgemerkt. In die ruimte luisterde ik naar de Engelse zender om de vorderingen bij te houden van de geallieerde troepen. En eventuele successen dan natuurlijk snel aan mevrouw Keesje te melden."

Anton van As, geboren in 1917 te Amsterdam, woonde samen met zijn vrouw Johanna Hogerheide, geboren in 1918 te Amsterdam, van 1942-1944 in bij de familie Keesje op nummer 53. Hun tweede dochter vernoemden ze "Yvonne", naar Yvonne Keesje.

rationeel, eigenlijk geen innemende persoon. Vaders contacten met de buitenwereld zijn formeel, zelfs die met de familie Keesje, zeggen zijn kinderen later. Hij is niet op het sociale gericht - het liefst zou hij kluisenaar zijn en dat zou naar zijn mening ook het beste voor zijn kinderen zijn. Dat had natuurlijk ook zijn weerslag op de gezinsleden, want zijn visie domineerde het gezin. "Er

was zeker genegenheid tussen de gezinsleden, maar nauwelijks communicatie onderling en daardoor vereenzaamden wij stuk voor stuk. Wij hadden een afwijkend gezin!”

Vader leeft in zijn hoofd, zeggen de kinderen, daar heeft hij genoeg aan; hij filosofeert als vrijdenker, hij oreert over de waanzinnige mens, de ondergang van de wereld en de zinloosheid van het bestaan. Eén van zijn geveugelde uitspraken: ‘De aardbol is één groot roterend krankzinnigengesticht’. Maar eigenlijk - zeggen zijn kinderen - had hij geen idee wat zich werkelijk in de wereld om hem heen afspeelde. “Hij was niet van deze wereld”, zeggen ze.

Een tweede leven

Zeker, hij brengt - met gevaar voor eigen leven - in de oorlog anti-Duitse pamfletten rond, maar ook de oorlog gaat eigenlijk aan hem voorbij. Hij geniet van klassieke muziek, van zijn lievelingscomponist Bach, hij speelt vol hartstocht piano, orgel en harmonium en verzucht dat alle mensen hetzelfde zijn, zolang ze maar van muziek houden. Hij dicht en maakt portrettekeningen met pen. En dat alles niet onverdienstelijk, zeker als je je realiseert dat hij ook daarin een zuivere autodidact was. Dus Karel senior is - zonder hem in diskrediet te willen brengen - geen ontevreden mens.

Misschien wat vreemd om te zeggen, maar grote problemen ervaart hij echt, als zijn vrouw Corrie in 1948, op 49-jarige leeftijd na een verschrikkelijk ziekbed overlijdt. En hij alleen voor de kinderen moet zorgen, die allen nog thuis wonen: Ernst van 13, Cocky van 21 en Kapi van 25. Maar Karel senior past zich aan. Hij verlaat langzaam zijn ivoren toren, wordt milder, zelfs socialer en wordt steeds meer gewaardeerd door z'n kinderen. Ten tijde van zijn pensionering in 1958, na ruim vijftig jaar werken bij Werkspoor, begint hij zelfs aan een tweede leven: een cul-

tureel rijk leven. Hij ‘wordt’ kunstschilder, gaat tekenen, etsen, schilderen - thuis, om het huis, in de buurt maar ook in de wijde omgeving; voor enkele voorbeelden, zie verderop in dit nummer. Hij gaat op pad met schildersezel, verf en kwasten en vereeuwigt mens, natuur en huizen in Diemen, Muiden en Ouderkerk aan de Amstel. En natuurlijk in zijn geliefde Amsterdam. Hij is uitermate productief. Op tachtigjarige leeftijd gaat hij zelfs nog voor het eerst op vioolles!

In 1983 overlijdt Karel Kolumbis in de Schoolstraat op negentigjarige leeftijd na een beroerte: een uitzonderlijk man is gestorven, die veel heeft nagelaten - zowel in de letterlijke als in de figuurlijke zin!

Ruim tien jaar na hun verhuizing van de Zaaierweg naar de Schoolstraat zijn de gezinnen Keesje en Kolumbis allebei dus opeens eenoudergezinnen. Moeder Rie Keesje blijft achter met haar vijftienjarige dochters Yvonne en Elvire en vader Karel Kolumbis met Ernst (13) en de jongvolwassen Cocky en Kapi. Het zijn zeker geen makkelijke jaren die volgen, maar uitsluitend ongezellig kan het in beide huizen zeker niet geweest zijn. Want vier van de vijf trouwen en wonen met hun respectievelijke partners nog enige jaren in de Schoolstraat. Yvonne met Wim Eeltink, Kapi met Soemi Istri, Cocky met Frits Stibbe en Ernst met Hannie Jansen. Sommigen krijgen er zelfs nog hun eerste kinderen en fladderen dan uit.

Ernst Kolumbis, geboren in 1933, woonde van 1937 (zijn vierde) tot 1961 (zijn 28e) op nummer 51.

Cocky Anderson-Kolumbis, geboren in 1928, woonde van 1937 (haar negende) tot 1951 (haar 23e) op nummer 51.

Yvonne Eeltink-Keesje, geboren in 1931, woonde van 1937 (haar zesde) tot 1960 (haar 29e) op nummer 53.

Op de zesde verjaardag van Ernst Kolumbis (geboren 12 juni 1933). De foto werd in 1939 in de achtertuin voor de tuindeuren van nummer 51 genomen. Blonde Ernst in het midden, links en rechts van hem de zusjes Keesje en beide moeders. Kapi staat geheel rechts op de foto en Cocky links enigszins verscholen achter de tuinplant (foto fam. Kolumbis)

ANKERS VAN HET BESTAAN

Interviews met Hein Busker en Truus Verwer

In 1971 overkomt het gezin van Kees en Truus Busker-de Graaff een grote rampspoed. Vader en kostwinner Kees verdrinkt, nadat hij met zijn auto het water in is gereden. Hij krijgt tijdens de rit een hartstilstand en houdt de wagen niet meer in bedwang. Hij werd 52 jaar oud.

Schoolstraat 18, waar de Buskers wonen, is in shock. Op dat moment hadden vader en moeder Busker thuis acht kinderen wonen, in leeftijd variërend van 12 tot 24: de meesten minderjarig. Ook de andere bewoners van de straat leven intens met de Buskers mee, getuige de vele kransen die zij bezorgen ter nagedachtenis aan Kees.

Cornelis (roepnaam: Kees) Busker is in 1918 in Mijdrecht geboren en komt uit een oud schippersgeslacht. Geen wonder dat ook hij al jong binnenvaartschipper wordt. Zandvervoer is 'the family's business'. Kees trouwt in 1943 met Truus de Graaff (1920) een schippersdochter uit een goed katholiek nest van veertien kinderen; bovendien is zij een wilskrachtige persoonlijkheid. Kees en Truus krijgen samen elf kinderen: 7 jongens en 4 meisjes. Martin, tweede zoon in rij, komt op vijfjarige leeftijd echter op tragische wijze om het leven bij een verkeersongeval.

Kees voer eerst nog met z'n vader Hendricus op zandschip "Cornelia Petronella" - vernoemd naar de vrouwen van voorvaders -, later helpen Truus en z'n oudste zoon Hein (uit 1944) hem bij het werk; in de jaren vijftig kon Kees zo'n stevig ventje als Hein best gebruiken. Tot eind 1958 woont het gezin op de "Cornelia Petronella". Dan besluiten Kees en Truus aan wal te gaan wonen, op Schoolstraat 18. Dicht in de buurt van kerk en de Sint-Petrusschool. Reden: ze willen de kinderen niet blijven uitbesteden; daar krijg je toch je kinderen niet voor!

Eenmaal walbewoner vaart Kees nauwelijks meer zand, maar verricht voor aannemers aan de wal vooral hand- en spandiensten die vaak iets met de scheepvaart te maken hebben. Hein doet met andere familieleden nu de zandtransporten over water; hij kan het zonder pa ook heel goed af. De zaken lopen voorspoedig en vanaf 1967 vervoert Hein de ladingen zelfs met een groter vrachtschip, moderner qua uitvoering en meer automatisering: de "Spes salutis" ("Hoop op behoud").

En dan slaat in 1971 - zoals gezegd - het noodlot toe.

Huize Verwer

In datzelfde jaar wordt de Schoolstraat ook opgeschrikt door de dood van de vijftigjarige Gerrit Verwer, die aan de gevolgen van kanker overlijdt. Gerrit Verwer en Truus Sol, getrouwd in 1943, hebben zeven kinderen, waarvan de drie oudsten, allen dochters, inmiddels uit huis getrouwd zijn. De vier zoons wonen nog thuis, in de Schoolstraat op nummer 57. De jongste is elf en zit op de Sint-Petrusschool, verderop in de straat.

Gerrit (1919) is administrateur bij garagebedrijf RIVA aan de Overtoom in Amsterdam en computerprogrammeur 'avant-la-lettre'. Truus Verwer-Sol (1918) staat er opeens alleen voor, net als haar overbuurvrouw Truus Busker-de Graaff: zij moeten niet alleen de kost verdienen voor het hele gezin, maar ook de kinderen een degelijke - katholieke - opvoeding meegeven.

Gerrit en Truus gingen zondags altijd naar de kerk en de oudste kinderen gingen volgens traditie ter communie. Dat wil Truus er wel in houden voor de jongens. Maar godsdienstuitoefening mag van haar ook geen loden last zijn; dat was het ook niet toen Gerrit nog leefde. Als na de maaltijd moest worden gedankt, zei Gerrit grappend: "Kinderen, nu moeten we Onze Lieve Heer nog even om de hals vliegen." En dan werd er gebeden. Religie staat centraal, maar vooral als begeleidend principe.

Truus Verwer blijkt een sterke vrouw; ze grijpt terug op haar werkervaring in de verzekeringsbranche om geld te verdienen en werkt keihard om de nog benodigde diploma's te behalen. Hulp van de kerk wil ze niet ontvangen, ze put wel veel kracht uit het katholieke geloof. Ze weet daarnaast zelfs tijd en motivatie te

vinden om het Katholieke Vrouwengilde te steunen. Voor mensen in nood, of ze nu lid zijn van de parochie of niet. Ze is goed voor haar medemens; een inspirerend voorbeeld voor kinderen en omgeving. Veel van haar burens zijn ook haar vrienden: ze staan haar na aan het hart. Welke gezindte ze ook hebben, dat maakt niets uit.

De vier jongens doen het gelukkig goed op school en ook zij hebben veel plezier met vrienden in de straat. Voetballen is hun lust en leven, met de Ambonese jongens Paliama bijvoorbeeld en de zoons van Busker. Ze spelen regelmatig op het binnenplein van de Sint-Petrusschool. Er sneuvelt daar dan wel eens een ruit, maar buurman en Sint-Petrus schoolhoofd Henk van Poecke maakt daar geen punt van. Hij maakt daarover graag afspraken

De oude zandschuit 'Cornelia Petronella' uit 1928. Het schip mat 25 m en had een laadvermogen van 72 ton c.q. 50 m³. In de stuurhut Cornelis Busker aan het stuurwiel met links zijn vrouw Truus. De foto werd in 1947 genomen vanaf de voorsteven van de boot (foto fam. Busker)

met ze. Als ze 't hem bijtijds zeggen - gewoon even aanbellen op nummer 45! - dan kan hij nog puinruimen, voordat de school weer begint. Er heerst een gemoedelijke saamhorigheid in de straat. Daarbij gedijt het gezin Verwer, maar ook dat van de Buskers.

Huize Busker

Hoewel de situatie voor Truus Busker er niet rooskleurig uitziet, zonder man, zonder inkomen en de zorg voor acht nog thuis wonende kinderen, wordt de oplossing voor haar problemen toch relatief snel gevonden. Hein, de oudste zoon van 27 is in de bloei van zijn leven en is inmiddels al jaren zelfstandig zandtransporteur. Het gaat goed in die branche, dus met hard werken moet het leeuwendeel van het gezinsinkomen voor de Buskers er kunnen komen. Een eerlijke deal tussen moeder, Hein en andere belanghebbenden maakt het voor Truus goed mogelijk voor haar kinderen te blijven zorgen. En ook voor de langere termijn zorg te kunnen dragen voor enkele wat meer hulpbehoevenden van haar kinderen.

Truus Busker maakt evenmin gebruik van de steun die de katholieke kerk haar aanbiedt; en ze zet - net als Truus Verwer - zich actief in voor het Katholieke Vrouwengilde. Haar geloof en belijdenis van het katholicisme blijven haar ankers van het bestaan. En zijn haar houvast in haar persoonlijk en dagelijks leven.

Als de meeste kinderen inmiddels het huis hebben verlaten, blijft zij de twee meest hulpbehoevende jongens, nou ja, kerels van in de dertig en veertig, met evenveel toewijding en liefde verzorgen als zij vroeger voor het gehele gezin gewoon was. Wanneer het haar, vele jaren later - in 1998 -, teveel wordt, verhuist ze van de Schoolstraat naar bejaardenhuis *Berkenstede* in Diemen-Zuid. Daar overlijdt Truus Busker-de Graaff in 2008 en komt er een einde aan het leven van een ijzersterke, stijlvolle en zorgzame schippersvrouw.

Huize Tiemessen

Enige tijd na het overlijden betrekken haar kleindochter Angela (1972) - de dochter van Hein en zijn echtgenote Grada Schulein - en haar man Roland Tiemessen het huis. Het huis is ook haar geboortehuis - ze is er geboren. Met haar ouders en broer Kees wonen ze nog wel op de "Spes Salutis". Als Angela drie jaar oud is, gaat ook het gezin van Hein en Grada aan de wal wonen. Angela en Roland krijgen in 2001 een dochter Lana, dus wonen ze met zijn drieën in het huis waar zo'n kleine zestig jaar terug Lana's overgrootouders met een gezin van twaalf woonden! Maar met evenveel gemak: vlak na de verhuizing naar de wal

Het voltallige gezin Cornelis Busker met Kerstmis (1963) in de voorkamer van woonhuis Schoolstraat 18. Vlnr. (achterste rij): vader Cornelis, Winfried, moeder Truus, Jos en Hein. Vlnr. (middelste rij): Cees, Evert, Martina en Paula. Vlnr. (voorste rij): Anneke, Louis en Lia (foto fam. Busker)

Kinderen, klein- en achterkleinkinderen met aanhang van Cornelis Busker en Truus Busker-de Graaff zwaaien op zondag 23 maart 2014 het huis uit. Schoolstraat 18 is 56 jaar familiebezit geweest. Vlnr. (staand): Irma Borman, Angela Tiemessen-Busker, Evert Busker, Jos Busker, Hein Busker, Martina en Herman Hogenaar, en Cees Busker. Vlnr. (middenrij): Yvonne Busker, Lana Tiemessen, Grada Busker-Schulein, Paula Stam-Busker, Anneke Compier-Busker en Roland Tiemessen. Vlnr. (gehurkt): Winfried en Helen Busker, Gerard Compier (foto fam. Busker)

sliepen alle grotere kinderen het liefst met zijn allen in één slaapkamer - omdat ze niet anders gewend waren op de 'Cornelia Petronella' - en sliepen de ouders met een wieg en een krib op hun eigen kamer.

Angela, Roland en Lana zijn gezellige mensen en waren vele jaren de grote gangmakers van de buurtfeesten in de Schoolstraat, de Schoolstraatfeesten. In januari 2014 zijn ze naar de Sniep verhuisd - met uitzicht op de Weespertrekvaart! Nee, daar kan geen Schoolstraat tegenop. Na 56 jaar wonen er dus geen Buskers meer op Schoolstraat 18.

Hendrikus Everardus Cornelis (Hein)Busker, geboren in 1944. Hij woonde van 1958 (zijn 14e) tot 1967 (zijn 23e) op nummer 18. Geertruida Maria Elisabeth (Truus) Verwer-Sol, geboren in 1918. Zij woonde van 1959 (haar 41e) tot 1982 (haar 64e) op nummer 57.

“TJONGE, WAT KWAM DAAR EEN STANK VANDAAN!”

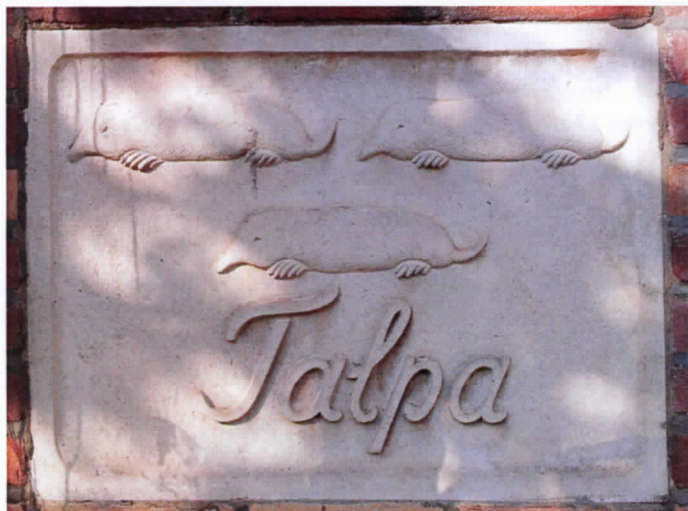
Interview van Nicole Wintgens met Joop de Mol

- “Hallo Joop, dat is lang geleden, vijftien jaar alweer, volgens mij! Ik weet het moment nog goed dat ik voor het eerst langs jouw hoekhuis Burgemeester Van Tienenweg / Schoolstraat fietste. Jouw brievenbus was het eerste wat me opviel. Een klein houten huisje, dat uitstak boven een laag tuinhekje middenin een groen woud van bomen en struiken. Ik stapte van mijn fiets af en dacht: ‘moet hier nou mijn kaartje in?’

Ik was komen fietsen vanaf het Galileiplantsoen in de Watergraafsmeer, waar ik met man Peter en onze dochters Iris en Amber woonde. Amber was nog maar net geboren, maar onze bovenwoning voelde nu al te klein. Dus openden we de jacht op een nieuw huis met meer vierkante meters en ja: een tuin graag. Domweg gelukkig in Diemen, hadden we bedacht: ‘dat moest toch wel lukken?’ Er was in die tijd zo’n run op huizen, dat de gangbare route van makelaar-bellen-huis-bezichtigen-en-een-bod-uitbrengen tot dan toe op niets was uitgelopen.

Wij besloten het anders te doen. We zochten mooie huizen uit en lieten in de brievenbus een kaartje achter, waarin we de eigenaar vroegen contact met ons op te nemen als die plannen had voor een verhuizing. Een paar dagen later belde je, of we langs wilden komen.”

- “Ja zeker, Nicole, dat kan ik me nog goed herinneren. Het moet ergens in het voorjaar 1999 zijn geweest. Mijn vrouw Marianne (Corsten) was twee jaar eerder overleden, ik was met de vut en wilde weg uit de Randstad. Bijna twee decennia lang hadden we er met zijn drieën gewoond - mijn (inmiddels ook overleden) moeder, Marianne en ik - maar het huis was te groot voor mij alleen.”

De gevelsteen van familie De Mol. P.J. ter Beek schreef hier in 1957 over in zijn 'Historie van Diemen': "Een aardige gevelsteen, fonkelnieuw, ziet men aan de Burgemeester Van Tienenweg 13. Op deze steen staan drie mollen gebeiteld, twee boven en één eronder, met het onderschrift: 'Talpa' (mol). Het geheel is een zinspeling op het wapen van de bewoner van dit huis, en naast de ingang daarvan te vinden." (foto Nicole Wintgens)

- “Bijna twee decennia, zeg je. Maar het huis is rond 1950 opgeleverd en jullie waren toch de eerste bewoners. Hoe zat dat dan?”

- “Inderdaad, in maart 1950 zijn we er ingetrokken: mijn ouders, m'n zus Anneke, m'n broer Guus en ik; ik was tien jaar oud. Dertien jaar later, in 1963, ben ik met mijn kersverse (eerste) vrouw naar de Veerstraat in Amsterdam verhuisd. Toen ik in 1972 van haar scheidde, lag het voor de hand dat ik terugkeerde naar Diemen, waar mijn moeder inmiddels alleen woonde. En dat deed ik ook. Marianne was een oude schoolvriendin van zus Anneke en had jarenlang in Amerika gewoond. Ze was getrouwd met een Amerikaan, maar ook haar huwelijk liep op de klippen en in 1976 keerde ze terug naar Nederland. Via Anneke kwamen we in contact met elkaar. Er bloeide een relatie op, die in oktober 1978 werd bekrachtigd met ons huwelijk. Marianne verhuisde naar de Van Tienenweg; de zolder werd ons domein.”

- “Jij, Peter en je kinderen wonen er nu met zijn vieren, maar je moet weten dat ik er ooit samen met zes familieleden heb gewoond. Dat kun je je haast niet voorstellen! Het waren natuurlijk andere tijden, maar wat ook meespeelde was dat eind 1953 mijn vader overleed. Ik was toen 13 jaar oud. Mijn moeder sliep boven in de achterkamer, opa en oma lagen boven in de voorkamer en ik in het kleine kamertje ernaast. Oom Wim en tante Stella bewoonden de grootste kamer op zolder en voor mijn broertje Guus was het kleinste zolderkamertje. Guus was in die tijd altijd in de garage te vinden. Daar sleutelde hij met vrienden aan brommers, motorfietsen en een oude *Deux Chevaux*.”

- “Daar heb je wel eens over verteld, inderdaad. En ook dat je broer in de garage een mooie muurschildering had achtergelaten. Weet je dat die daar nog steeds op de muur zit? De garage ziet er nog exact zo uit zoals je hem vijftien jaar geleden hebt achtergelaten. Wel hebben we de kolenschuur afgebroken. Eigenlijk wel jammer, want daarmee is ook Schoolstraat 12 verdwenen. Weet je nog? Daar zat een deur met nummer 12 erop.”

- “Dat weet ik nog, ja. Schoolstraat 12 is als huisnummer officieel in het kadaster opgenomen, dat was ook de reden dat op die deur een twaalf stond. Wel jammer voor jullie kinderen dat je de kolenschuur hebt afgebroken. Ik heb daar als kind dankbaar gebruik van gemaakt als ik weer eens onder de modder thuis kwam van het slootje springen. Aan het eind van de Schoolstraat was namelijk een weiland met koeien. Vanwege die koeien mocht je er niet voetballen en daarom verzonnen we - ik en mijn vriend Siem Baart van Schoolstraat 39 - andere leuke spelletjes: koeien pesten, visjes vangen, met stokken koeienflatten naar elkaar

gooien en slootje springen. Die sloot was maar liefst 4,5 meter breed, dus je begrijpt: daar donderde je meestal in en dan was je drijfnat. M'n moeder mocht dat niet zien, want dan werd ze laaiend! Daarom klom ik altijd op het garagedak, sloop via het dak van de kolenschuur naar het balkon, kroop door het raam de badkamer in en nam dan snel een duik in het bad. Ik ben geboren in Nederlands-Indië en van mijn derde tot mijn zesde jaar heb ik in een Jappenkamp doorgebracht. Daar heb ik moeten dealen met de pijn van honger, zo jong als ik was. Na een scheepsreis van een maand kwamen we op 5 maart 1946 aan in Nederland. Het was een verschrikkelijke winter, het was koud en overal lag sneeuw. Eerst verbleven we in een pension in Ede en toen mijn moeder haar pols brak, werden mijn zus en ik ondergebracht bij een tante en oom in Weesp. Daar zijn we ook een half jaar naar school gegaan. Daarna zijn we in een huis in Hilversum beland. Mijn vader werkte als landbouwkundige voor het Tropeninstituut. Omdat hij dichterbij zijn werk wilde wonen, liet hij in Diemen het huis aan de Burgemeester van Tienenweg bouwen. De nieuwe wijk waarin dit deel van de straat zich bevindt, wordt 'de Gouden Rand' genoemd. Omdat hier grotere en duurdere huizen werden gebouwd (zie ook het artikel van Jaap Haag elders in dit nummer). Tijdens de bouw gingen we soms met de stoomtram - de 'Gooise Moordenaar' - naar Diemen om naar de vorderingen van het huis te kijken. In de muur naast de voordeur hebben we een steen met de afbeelding van drie molles en de tekst "Talpa" gemetseld. "Talpa" is het Latijnse woord voor "mol", onze achternaam."

- "Heb je een leuke tijd gehad in Diemen?"

- "Ik heb een geweldige tijd gehad in Diemen. Eenmaal in Diemen vonden we namelijk direct aansluiting bij andere kinderen. We speelden vaak buiten. Zoals op de hoek van de Arent Krijts- en de Johan van Soesdijkstraat, daar hadden we een hut onder de straat gebouwd. Diemen was toen nog een echt boerendorp, overal lag drab en troep tussen de straten. Ik kan me nog goed de boerderij van Kersbergen herinneren, op de hoek van de Burgemeester van Tienenweg en Burgemeester Bickerstraat - het huidige Medenbach Wakkerplein. Tjonge, wat kwam daar een stank vandaan! Als je in die tijd vanaf de Hartveldseweg Diemen binnenkwam, dan zag je links een groot braakliggend terrein, in de volksmond de afbraak genoemd. De Duitsers hadden in de oorlog alle huizen tot aan de Jan Bertsstraat afgebroken ten behoeve van een schootveld. Je begrijpt, daar was het leuk spelen. Alleen, op zondag mochten de meeste kinderen in Diemen niet buiten spelen, vanwege het geloof. Mijn ouders waren gelukkig niet zo streng. Mijn vader was Nederlands Hervormd, mijn moeder was meer van het mystieke. En dat ging prima samen. Dit in tegenstelling tot de rest van Diemen, daar heerste een ware godsdienststrijd. Het ging zelfs zo ver dat gereformeerden en katholieken geen zaken met elkaar deden. Mijn ouders deden daar gelukkig niet aan mee. Als ze jarig waren, dan kwamen zowel katholieken als protestanten en heidenen op visite. Maar natuurlijk niet tegelijk; een verjaardag werd dan in drieën gevierd. Ook ik ging met iedereen om, maar werd wel regelmatig

Leerlingen uit de zesde klas van de 'School met den Bijbel' (leerjaar 1951-1952). Staande rechtsachter: hoofd van de school en leraar de heer J.C.A. Bredschneider; zittend onderste rij, derde van rechts: Joop de Mol (foto Joop de Mol)

geconfronteerd met die godsdienststrijd. Ik weet nog dat m'n broer Guus een keer op zondag een motor buiten op de afrit had gezet met het bordje "te koop", nou, daar werd natuurlijk schande van gesproken. Ook gooide een van de buurjongens wel eens slakjes over onze schutting, terwijl hij siste: "kettters!". Hilarisch toch, daar lachten we dan hard om!"

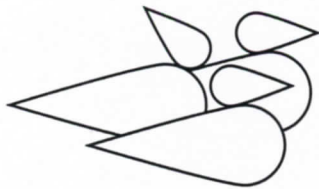
Joop de Mol, geboren in 1940, woonde op de hoek van de Burgemeester Van Tienenweg 13 en de Schoolstraat 12 van 1950 tot 1963 en van 1972 tot 1999.

Nicole Wintgens, geboren in 1963, woont vanaf 1999 tot op heden op dit adres.

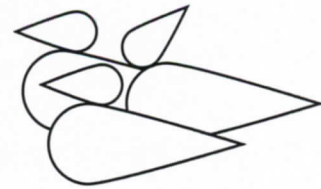
Het gezin Schipper-Wintgens in 2005 voor Schoolstraat 12. Van boven naar beneden: Amber Schipper, Peter, Iris Schipper en Nicole Wintgens (foto Jos Pouw)

Een fraaie luchtfoto van de wijk Diemen Centrum-West, gezien vanuit het noorden. De Schoolstraat met het voetbalveldje is in volle lengte zichtbaar: vanaf de Hartveldseweg (boven) tot aan het Wilhelminaplantsoen (onder). De opname werd gemaakt in 2009 (Archief Gemeente Diemen)

PRIKBORD

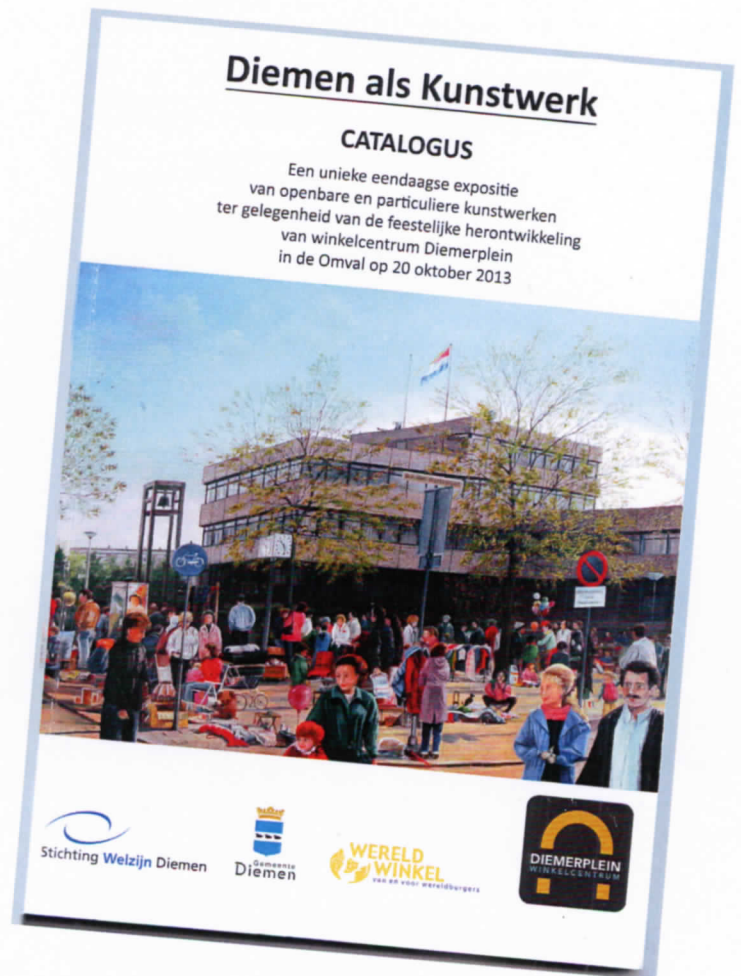

“Diemen als Kunstwerk”

Op 20 oktober 2013 werd door Peter Prins van de *Stichting Welzijn Diemen* (SWD) in de *Omval* met groot succes een ééndaagse expositie van openbare en particuliere kunstwerken georganiseerd. Zoals de titel van de tentoonstelling “Diemen als Kunstwerk” al aangaf werd alleen werk getoond waarbij de gemeente Diemen centraal stond. Vanwege een overvolle agenda konden de medewerkers van de *Historische Kring Diemen* (HKD) slechts op beperkte schaal ondersteuning bieden. De medewerking van de *HKD* was, naast een kleine subsidie voor de uitgave van een catalogus, het ter beschikking stellen van haar beeldbank voor het leveren van een aantal afbeeldingen van tekeningen, schilderijen en wat dies meer zij. Voor de selectie van de kunstwerken, de inrichting van de tentoonstelling, de teksten in de catalogus en de uitgave en distributie van de catalogus was alleen Peter Prins als organisator en eindredacteur verantwoordelijk. Bij een te klein redactieteam, daar weet de redactie van het *HKD*-blad alles van, is het helaas bijna niet te vermijden dat er onjuistheden in de teksten sluipen die niet tijdig ontdekt worden. Hierover zond Peter Prins ons een ingezonden brief, die we gaarne willen plaatsen. Voor de liefhebbers is nog een bewerkt aantal exemplaren van de catalogus te koop bij *Bruna Diemen* in het *Winkelcentrum Diemerplein*, of te bestellen via de *Stichting Welzijn Diemen*.

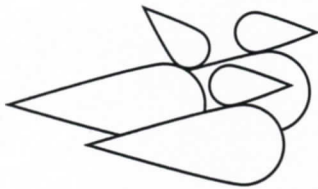
Wiard Krook

“In de vorige uitgave is een bespreking gewijd aan de door mij samengestelde catalogus ‘Diemen als Kunstwerk’. Ik heb met veel plezier een groot deel van het jaar 2013 gewerkt aan de voorbereidingen. Van alle kanten werd hulp aangeboden. De *Historische Kring Diemen* heeft er een aantal fysieke kunstwerken en foto’s aan overgehouden. Ik heb in die periode veel steun en advies gekregen van Wiard Krook. Zijn kritische opmerkingen en aanvullingen hebben me grotendeels behoed voor missers. Toch is de uitgave niet helemaal vlekkeloos verlopen. Bij elke door mij geschreven tekst moest ik opletten of de samenvatting overeen kwam met de feiten. In een aantal gevallen kon ik gebruik maken van het tijdschrift of van boeken van de *HKD*. Meestal heb ik de concept-teksten nog eens voor een laatste check aan de kunstenaars of aan bestuursleden van de *HKD* voorgelegd. Daarna worden de proefdrukken aan controles onderworpen. Maar het risico van woordblindheid ligt op de loer. Na bezorging van de pallet met dozen worden bij een kritische beschouwing van alle pagina’s papier nog een stuk of wat fouten ontdekt, die eerder tóch over het hoofd zijn gezien. Maar ja, het is gedrukt, dus laten we het zo. Zoals Wiard zei: ‘De correcties bewaren we voor deel 2’.

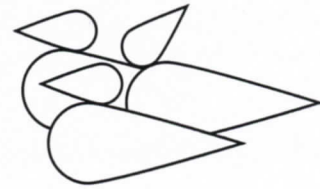

En dan, eind 2013, krijg je een e-mail van Dineke Groen, waarin ze schrijft dat ze het zeer jammer vindt dat de Hervormde parochie op de Prins Hendrikkade in de catalogus ‘diakonie’ is genoemd. En dat zij met de afsluitende zin ‘Dit alles herinnert zich Dineke Groen’ nu als medepllichtige voor de tekst kan worden gezien. Dan realiseer ik me te laat dat ik die tekst ook even aan háár had moeten voorleggen. Ik weet natuurlijk best het verschil tussen een parochie en een diakonie, maar hoe gaat dat. Je zit te werken, de telefoon of de bel gaat, en een half uur later ga je verder en verschrijf je je en merk je pas veel later de gevolgen. Het vorige themanummer van dit tijdschrift ging over vrijwilligerswerk. Maar dat is geen excuus voor vrijblijvendheid. Ook vrijwilligerswerk moet zich door professionaliteit bewijzen. ‘Waar gehakt wordt vallen spaanders’, luidt het spreekwoord. Maar ik had die fout graag voorkomen.”

Peter Prins

PRIKBORD

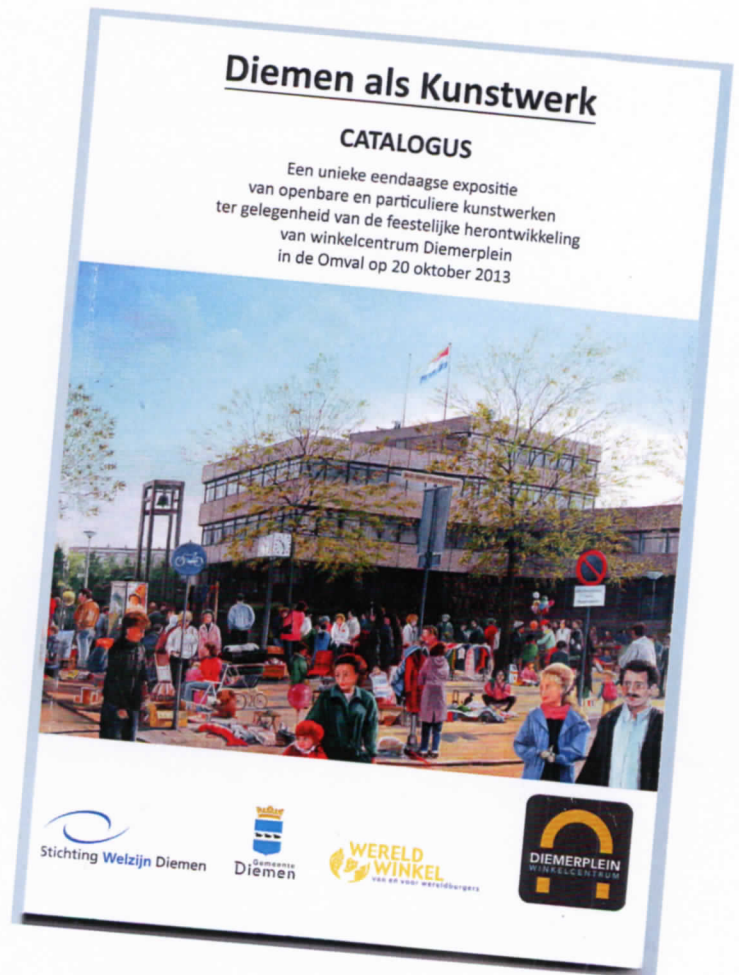

“Diemen als Kunstwerk”

Op 20 oktober 2013 werd door Peter Prins van de *Stichting Welzijn Diemen* (SWD) in de *Omval* met groot succes een ééndaagse expositie van openbare en particuliere kunstwerken georganiseerd. Zoals de titel van de tentoonstelling “Diemen als Kunstwerk” al aangaf werd alleen werk getoond waarbij de gemeente Diemen centraal stond. Vanwege een overvolle agenda konden de medewerkers van de *Historische Kring Diemen* (HKD) slechts op beperkte schaal ondersteuning bieden. De medewerking van de *HKD* was, naast een kleine subsidie voor de uitgave van een catalogus, het ter beschikking stellen van haar beeldbank voor het leveren van een aantal afbeeldingen van tekeningen, schilderijen en wat dies meer zij. Voor de selectie van de kunstwerken, de inrichting van de tentoonstelling, de teksten in de catalogus en de uitgave en distributie van de catalogus was alleen Peter Prins als organisator en eindredacteur verantwoordelijk. Bij een te klein redactieteam, daar weet de redactie van het *HKD*-blad alles van, is het helaas bijna niet te vermijden dat er onjuistheden in de teksten sluipen die niet tijdig ontdekt worden. Hierover zond Peter Prins ons een ingezonden brief, die we gaarne willen plaatsen. Voor de liefhebbers is nog een bewerkt aantal exemplaren van de catalogus te koop bij *Bruna Diemen* in het Winkelcentrum Diemerplein, of te bestellen via de *Stichting Welzijn Diemen*.

Wiard Krook

“In de vorige uitgave is een bespreking gewijd aan de door mij samengestelde catalogus ‘Diemen als Kunstwerk’. Ik heb met veel plezier een groot deel van het jaar 2013 gewerkt aan de voorbereidingen. Van alle kanten werd hulp aangeboden. De *Historische Kring Diemen* heeft er een aantal fysieke kunstwerken en foto’s aan overgehouden. Ik heb in die periode veel steun en advies gekregen van Wiard Krook. Zijn kritische opmerkingen en aanvullingen hebben me grotendeels behoed voor missers. Toch is de uitgave niet helemaal vlekkeloos verlopen. Bij elke door mij geschreven tekst moest ik opletten of de samenvatting overeen kwam met de feiten. In een aantal gevallen kon ik gebruik maken van het tijdschrift of van boeken van de *HKD*. Meestal heb ik de concept-teksten nog eens voor een laatste check aan de kunstenaars of aan bestuursleden van de *HKD* voorgelegd. Daarna worden de proefdrukken aan controles onderworpen. Maar het risico van woordblindheid ligt op de loer. Na bezorging van de pallet met dozen worden bij een kritische beschouwing van alle pagina’s papier nog een stuk of wat fouten ontdekt, die eerder tóch over het hoofd zijn gezien. Maar ja, het is gedrukt, dus laten we het zo. Zoals Wiard zei: ‘De correcties bewaren we voor deel 2’.

En dan, eind 2013, krijg je een e-mail van Dineke Groen, waarin ze schrijft dat ze het zeer jammer vindt dat de Hervormde parochie op de Prins Hendrikkade in de catalogus ‘diakoniek’ is genoemd. En dat zij met de afsluitende zin ‘Dit alles herinnert zich Dineke Groen’ nu als medeplichtige voor de tekst kan worden gezien. Dan realiseer ik me te laat dat ik die tekst ook even aan háár had moeten voorleggen. Ik weet natuurlijk best het verschil tussen een parochie en een diakonie, maar hoe gaat dat. Je zit te werken, de telefoon of de bel gaat, en een half uur later ga je verder en verschrijf je je en merk je pas veel later de gevolgen. Het vorige themanummer van dit tijdschrift ging over vrijwilligerswerk. Maar dat is geen excuus voor vrijblijvendheid. Ook vrijwilligerswerk moet zich door professionaliteit bewijzen. ‘Waar gehakt wordt vallen spaanders’, luidt het spreekwoord. Maar ik had die fout graag voorkomen.”

Peter Prins

SCH. STRAAT

90 JAAR SCHOOLSTRAAT DIEMEN

SCHILDERIJEN VAN DE SCHOOLSTRAAT
KAREL JOHANNES WILHELMUS KOLUMBIS (1893-1983)
Kolumbis woonde van 1937 tot 1983 in de Schoolstraat op
nummer 51

PROGRAMMA SCHOOLSTRAATREÛNIE 2014

Datum: Zaterdag 28 juni 2014
Tijd: 14.00 uur – 18.00 uur
Locatie: 'De Ontmoeting' (voormalige 'Bethlehemkerk')
Schoolstraat 10, Diemen Centrum

'De Ontmoeting' - plenair:

14.00: Ontvangst en aanmelding
14.30-14.40: Openingspeech Amy Koopmanschap, burgemeester van Diemen
14.40-14.45: Korte uitleg middagprogramma door Ronald van Gelder
14.45-15.15: Weespertrekvaart Mannenkoor zingt zeemansliederen en liedjes uit Amsterdam

'De Ontmoeting' of buiten – facultatief programma

15.15-16.30:

- versnaperingen bij de ingang van 'De Ontmoeting' (buiten)
- uitgifte en verkoop 'Schoolstraat'-nummer Historische Kring Diemen (binnen)
- korte rondleiding in de Ontmoeting (binnen)
- filmfragmenten van de bouw van 'De Bethlehemkerk' (binnen)
- bezichtiging Karel Kolumbis' schilderijen van de Schoolstraat (binnen) - zie achterblad
- bezichtiging fotolentoonstelling op boerenhekken (buiten) - z.o.z
- huisbezoek (buiten)
- gezellig keuvelen binnen of buiten

'De Ontmoeting' – plenair:

16.30-17.00: hapje en drankje in ontvangstruimte
17.00-17.30: Eerste, Echte Enige Nationale Schoolstraatquiz
17.45: uitslag Schoolstraatquiz – laatste woord
18.00: afsluiting

Nadere informatie: www.schoolstraaldiemen.nl
of e-mail: info@schoolstraaldiemen.nl

Z.O.Z.

De vier jaargetijden in de achtertuin (1)
De vier jaargetijden in de achtertuin (2)
De vier jaargetijden in de achtertuin (3)
De vier jaargetijden in de achtertuin (4)
Interieur van de woonkamer (5)
Zelfportret in kleur van Karel Kolumbis (6)
Zelfportret in kleur: Karel Kolumbis met pijp (7)
Zelfportret in kleur: Karel Kolumbis met sigaar (8)
Klussende en kletsende burens in de straat (9)
Voor- en achtertuin van de Schoolstraat in kleur (10)
Achtertuinen van de Schoolstraat in zwart-wit (11)

